

APORTACIONS A LA HISTÒRIA DEL CASTELL I TERME DE FONT-RUBÍ. DELS ORÍGENS FINS AL SEGLE XV

JÚLIA MIQUEL I LÓPEZ

El castell de Font-rubí jugà un paper destacat en la història de la comarca com a element integrat de la primera xarxa de defensa de la frontera, als inicis de l'època medieval, i com a capdavanter de la colonització de les terres del Penedès. La seva història és rica en esdeveniments ja des dels seus orígens, a la segona meitat del segle X, fins a la seva desaparició.

APORTACIONS A LA HISTÒRIA DEL CASTELL I TERME DE FONT-RUBÍ. DELS ORÍGENS FINS AL SEGLE XV

INTRODUCCIÓ

Entorn de l'any mil els comtats catalans eren estructurats en castellanies compostes per castells termenats, els termes dels quals confrontaven els uns amb els altres. L'estructura civil i administrativa del territori eren els comtats, vescomtats, vicaries i viles que s'havien anat formant conjuntament amb l'estructuració eclesiàstica en bisbats, parròquies i monestirs, conformant una nova estructura militar i defensiva constituïda per torres privades, guaites públiques i castells termenats. El procés pot seguir-se des del segle IX fins a la plasmació dels senyorius feudals el segle XI.

En llur origen els castells, sorgits en llocs estratègics, obeeixen a una necessitat defensiva que es pot veure reflectida en la documentació ja des del segle IX. El sistema defensiu es completava amb les guàrdies (lloc de vigilància pública) i les torres (construccions privades destinades a protegir una finca o vil·la). Ben aviat unes i altres modifiquen les condicions de l'habitatge, tendint a agrupar el poblament al seu entorn. Catalunya arribà a tenir més de tres-cents castells, és a dir, un castell cada 6 quilometres.

A poc a poc sorgeixen famílies de *castllans* que, en relació amb les famílies comtals, vescomtals i dels *vicarii* o veguers, seran les qui posseiran els castells per la *potestas* o autoritat superior civil, però

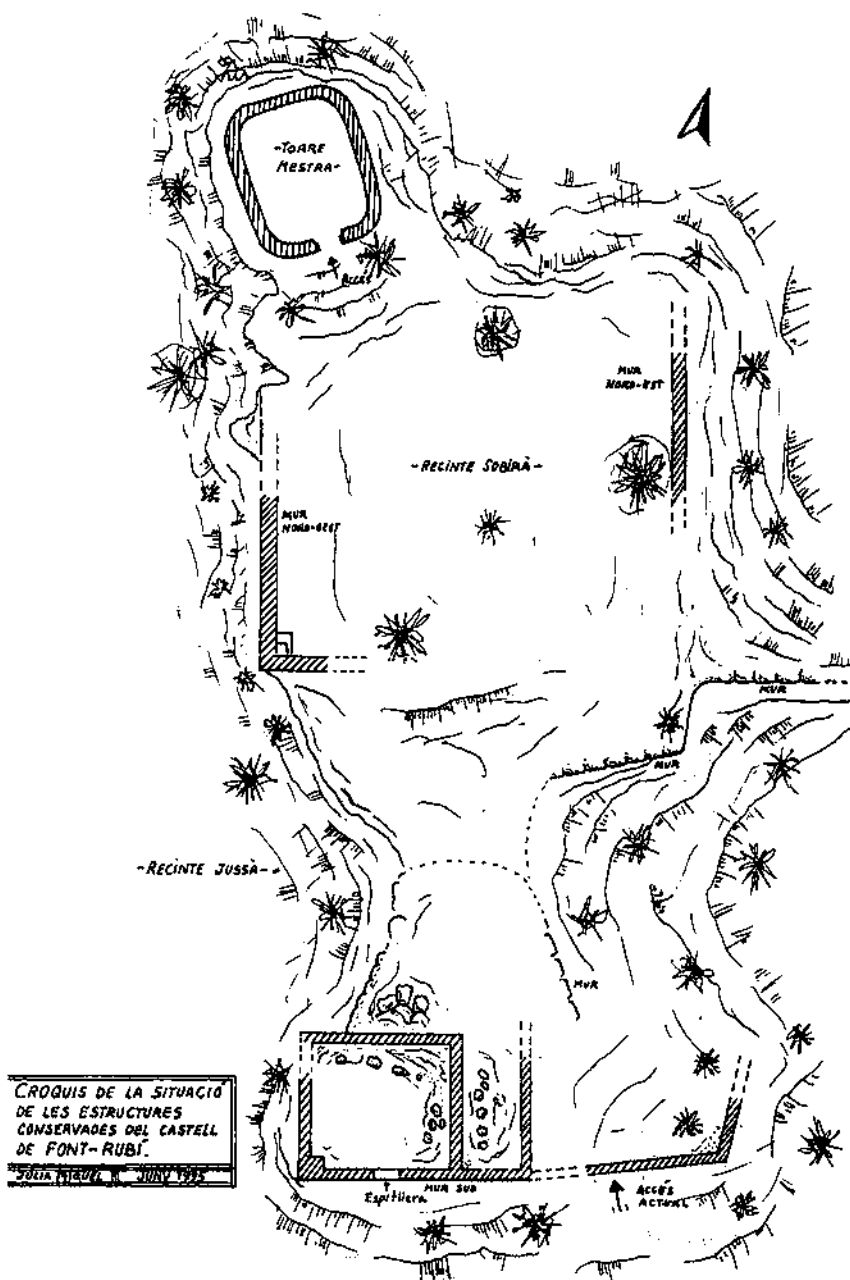
també per la jerarquia eclesiàstica de bisbes, abats, preposits i priors. Als volts del segle XI la propietat pública esdevé patrimonial i privada. El *castlà* es vincula privadament al senyor del castell i es converteix en el seu dipositari. Així apareixen famílies noves de *castllans* que adquireixen poder des dels castells i fins i tot en prenen els noms.

Coincidint amb aquesta etapa s'observa una evolució arquitectònica dels castells, guàrdies i torres. De senzilles construccions de fusta a grans edificis bastits de pedra. Al segle XI ja hi ha a Catalunya nombroses construccions fetes de pedra i calç per a protegir els camins, els nuclis d'habitatge agrupat i dispers i els seus pobladors, però que no trigarien a convertir-se en opressores d'aquells a qui estaven destinades a protegir. L'engranatge feudal condicionaria les formes de possessió dels castells i la senyorialització dels dominis i acabaria d'arrodonir el sistema molt més tard, en ple segle XIII.

EL CASTELL DE FONT-RUBÍ. DESCRIPCIÓ FÍSICA

El castell està situat dalt d'un turó amb una alçada màxima de 757 metres sobre el nivell del mar i té als seus peus el petit nucli de Font-rubí i al nord l'altiplà del Castellot. El conjunt casteller i la seva església són mig ocults per una vegetació densa de pi i matolls. S'hi accedeix per un petit corriol muntanya amunt i que surt per darrere l'església parroquial del poble, que és situat al sud.

Les nombroses estructures que encara conserva el castell es troben actualment força degradades. A la part superior del turó, és a dir, al nord, es conserva la torre mestra, probablement la resta més antiga. És de planta quadrada amb les cantonades arrodonides, mig enrunada en la seva part superior i bastida aprofitant el perímetre de la roca verge. Aquesta construcció és feta amb carreus regulars lligats amb argamassa de tàpia. Seguint al recinte superior del conjunt, apareixen dos murs paral·lels en direcció nord-sud, amb la característica que un d'ells presenta filades d'*opus spicatum* i evidències d'un segon pis amb el que sembla ser l'inici d'una escala i que probablement formava part del clos emmurallat. A la part inferior del petit altiplà natural hi ha les restes amb una cronologia posterior al recinte superior, circumstància que ve donada pel tipus constructiu. Les pedres dels murs estan lligades amb formigó de calç i també presenten evi-

dències d'un segon pis i d'una coberta feta amb volta de canó en una estança identificada com l'església castellera. El mur sud d'aquesta estança té una petita sagetera i el mur oest és el que presenta l'arrancada de la volta.

Totes les construccions són fetes amb pedres escairades i alineades amb carreus regulars lligats amb argamassa feta de tàpia. La pedra utilitzada és local més alguna pedra vermella amb algun travertí, però amb poca presència. No s'ha evidenciat l'accés original al conjunt ni cap cisterna per recollir l'aigua.

En resum, malgrat el seu estat de conservació actual, el conjunt és encara entenedor, amb força elements estructurals que presenten almenys dues fases constructives que ocupen uns cent cinquanta metres quadrats, resseguint i aprofitant com a fonament el perímetre de la roca natural que marca el cim.

Una operació de neteja i consolidació de les estructures que resten, acompanyada d'una campanya d'excavació arqueològica, ajudaria a recuperar i conservar un dels castells més importants del Penedès.

RECERCA DOCUMENTAL

El castell de Font-rubí, al llarg de la història medieval, sembla que va ser un terme cobdiciat, ja que durant els segles de la seva història va passar per diverses mans, ja sigui per mitjà de donació, permuta o venda, però sempre aparegué com un territori desitjat per la Corona, la qual, malgrat les successives alienacions que patí, porfí a recuperar-lo.

Les notícies sobre els seus orígens són ben antigues. Font-rubí apareix mencionat al **Cartulari de Sant Cugat** com a afrontació el 22 d'agost del 956 en un document de venda d'un alou: «... de circi similiter in termine de Fonte Rubia sive in terra de nos vinditores...»⁽¹⁾ El 22 de febrer del 977 apareix en una donació, també com a afrontació: «... de occiduo in terminis de Olerdula vel de Fonte Rubia, de circi similiter in termine de Fonte Rubia...»⁽²⁾ El 20 de març del 983 en un document de venda es fa menció del castell de Font-rubí,⁽³⁾ a l'igual

que en un altra escriptura de venda signada el 30 de març del mateix any, que situa el castell de Font-rubí dins del *Pagus* de Barcelona i en la qual apareix mencionat el lloc de *Guardiola*.⁽⁴⁾ En un precepte del rei Lotari datat entre gener-febrer del 986, en el qual consten béns que el rei confirma al monestir de Sant Cugat, Font-rubí apareix com a castell: «... *ipsum alodium quod Ansulfus ibidem dedit infra terminos castro Fonterubeo...*»⁽⁵⁾

En aquesta època el castell de Font-rubí formava part de la xarxa castral que era la base del sistema defensiu organitzat per la marca del comtat de Barcelona al segle X. No s'ha d'oblidar que el Penedès fou una zona que experimentà la ràpida expansió del comtat de Barcelona, que ultrapassà el Llobregat i establí en les seves terres nombrosos castells durant els segles X i XI, que, a part de la seva funció defensiva, atreïen nous pobladors que colonitzaren la comarca. En aquest paper repoblador portat a terme per la casa comtal, destaca també la feina desenvolupada pel monestir de Sant Cugat. Com ja sabem, Sant Cugat posseeix nombroses terres al Penedès que creïen conforme avança la frontera. Quant a la xarxa castral, inicialment és producte de la línia defensiva organitzada pel comte Sunyer cap al primer terç del segle X. Aquesta primera línia defensiva venia marcada al nord pel sistema defensiu dels castells de Tous, Roqueta, Queralt i Miralles, i a l'est pel riu Foix i els castells de Mediona, Font-rubí, Sant Martí Sarroca, Castellví de la Marca i Castellet, d'entre altres.

S'ha parlat de les possessions que tenia el monestir de Sant Cugat al Penedès. Aquest domini, que inclou diversos alous a Font-rubí, es constata a les successives confirmacions papals dels béns del monestir els anys 1002, 1007, 1098 i 1120, en què apareixen mencions de Font-rubí.⁽⁶⁾

Un altre gran monestir que té interessos al Penedès i concretament a Font-rubí és Santes Creus, possessor de diversos alous, com informa el *Llibre blanc*, que és el Cartulari d'aquest monestir. El 8 de febrer de 1157 es fa un cens, atorgat per Guillem d'Aguiló i la seva esposa a favor de Pere de Carbonell i la seva esposa, de l'alou de Seniell al terme del castell de Font-rubí, al comtat de Barcelona.⁽⁷⁾ Tots els seus alous i possessions són successivament confirmats per Alfons I (1164 i 1173), Pere I (1208 i 1210), Jaume I (1255 i 1256), Jaume II (1298), Pere III (1336), Joan I (1388), Ferran II (1480 i 1488) i Carles I (1519).⁽⁸⁾

ELS SENYORS DEL CASTELL I TERME

Centrant-nos ja en el domini directe del castell de Font-rubí, la documentació ens informa que Bernat Guillem de Queralt (mort el 1104) era senyor de Font-rubí, a més de senyor de Gurb, Queralt, Sallent, Tous i Meda, segons consta al *Liber Feudorum Maior*, en un document emès entre els anys 1078-1082, on s'explica que fou donat en feu pel comte Ramon Berenguer.⁽⁹⁾ Posteriorment, el 19 de gener de 1121, Berenguer I de Queralt (mort el 1136), fill i successor de Bernat Guillem de Queralt, fa jurament i homenatge al comte de Barcelona pels castells de Gurb, Voltregà, Orís, Solterra, Oló, Avinyó, Sallent, *Fonte Rubea*, Port i Castellnou de Barcelona. Berenguer I de Queralt era, a més senyor de Queralt, Manlleu, Meda, Abrera i el Papiol i tenia el càrrec de Senescal.⁽¹⁰⁾

El 12 de juliol de 1124 hi ha una convinença pel castell de Font-rubí que presenta un gran interès, ja que apareix ben delimitada l'estructura jeràrquica del domini. En primer lloc hi ha el comte de Barcelona, com a detentor de la *potestas* que cedeix a Berenguer I de Queralt, que és el senyor eminent. Després apareix un tal Bernat Berenguer que és el *castlà* del lloc i, finalment, Raimon Renard, que es el *sotscastlà*.⁽¹¹⁾

El mateix any 1124 Bernat Berenguer, *castlà* del castell i terme de Font-rubí, fa jurament i homenatge al comte de Barcelona pel domini del lloc.⁽¹²⁾

Posteriorment, el castell passà a Ramon Alemany de Cervelló (mort el 1229) i després al seu fill Berenguer Alemany de Cervelló (mort el 1284) que, a més, era senyor de Pinyana.⁽¹³⁾

Seguint la cronologia dels documents que hem pogut investigar, tenim una escriptura feta el 20 de desembre del 1281 que conté la donació en feu que atorgà Pere II en favor de Guillem de Mediona de la vuitena part del castell de Font-rubí i les seves parròquies.⁽¹⁴⁾

El 5 de maig de 1289 es produeix la donació vitalícia del castell de Font-rubí, efectuada pel rei Alfons II a Albert de Mediona.⁽¹⁵⁾ Cal dir que un tal Guillem de Mediona ja apareixia com a *castlà* l'any 1212.⁽¹⁶⁾

Pel que sembla, els Mediona s'encarregaren de comprar la resta del castell als Queralt, el seus possessors, segons es desprèn d'una escriptura signada el 20 de desembre de 1298 i que conté la promesa

Vista del mur sud des de l'actual via d'accés al recinte jussà del castell i on s'observa una sagetera (foto Anton Estefanell - 1995).

Vista frontal del mur nordoest del recinte sobirà, on es poden apreciar diverses filades d'opus spicatum i evidències d'un segon pis (foto Anton Estefanell - 1995).

que va fer Albert de Mediona a Raimon, bisbe de València i canceller del rei d'Aragó, que en el terme d'un any faria que Guillem de Cervelló li vengués el feu que tenia al terme de Font-rubí.⁽¹⁷⁾ Albert de Mediona obtingué també el *domus* de la Maçana el 1303.⁽¹⁸⁾ El mateix any 1303 Guillem de Cervelló ven a Albert de Mediona el feu i la potestat que posseïa al castell de Font-rubí i a la Maçana per sis mil sous de Barcelona, en compliment de la promesa abans esmentada.⁽¹⁹⁾ A més, tenim una escriptura feta el 3 de juliol de 1304, que és la carta de pagament que Albert de Mediona va atorgar a favor de Jaume II, per la quantitat de sis mil sous de Barcelona, preu pel feu i la potestat del castell,⁽²⁰⁾ que completa la donació anterior i ens deixa Albert de Mediona com a senyor eminent de Font-rubí.

Segons Manuel de Bofarull, que estudià les rendes reials a Catalunya l'any 1315, les rendes del castell de *Font-Rubia* eren assignades a Ramonet de Mediona per dos mil morabatins.⁽²¹⁾

El cavaller Arnau Messeguer va rebre el castell i el seu terme per donació vitalícia del rei Jaume II el 9 de juliol de 1321. Aquesta donació va ser confirmada per Alfons III el 3 de gener de 1327.⁽²²⁾ Aquesta donació compensava els serveis realitzats a la Corona per Arnau Messeguer i comprenia la percepció de totes les rendes del terme, el cobrament de la *Questia* i la potestat sobre els homes que l'habitaven a canvi de la seva participació i dels seus feudataris, tant en temps de guerra com de pau, en els afers de la Corona. En aquest mateix any es signà una escriptura on consta que Ramon de Barberà detenta la castlania de Font-rubí, a més d'un feu de castlania pel qual fa sagrament i homenatge al rei Alfons III.⁽²³⁾ La família Barberà apareix durant el segle XIV com a *castllans* de Font-Rubí a més de posseir diversos interessos a Vilafranca del Penedès.⁽²⁴⁾ Altres famílies apareixen com a possessores de feus al terme de Font-rubí, com són els Sableda i els Boxadors.⁽²⁵⁾

El 13 d'abril del 1345 el castell és encomanat a Gonçal de Castellvell a causa de la mort d'Arnau Messeguer. Aquesta encomanació l'efectuà Pere III com a resultat dels deutes monetaris que ha contret amb el dit Gonçal, per la qual cosa li encomana el castell per a la seva custòdia i l'autoritza a percebre les seves rendes de manera vitalícia i amb les mateixes condicions del seu antecessor.⁽²⁶⁾

Posteriorment, el 18 de gener de 1356 el rei Pere III fa donació a Bernat de Cabrera de les viles de Vilafranca del Penedès i de l'Arboç,

dels castells d'Olèrdola, Font-rubí i Castellví de la Marca. Poc després, el 26 de febrer del mateix any 1356 el rei acordà amb Bernat de Cabrera de permutar amb ell les viles de Vilafranca i l'Arboç i els castells d'Olèrdola i Font-Rubí, així com la jurisdicció de Castellví de la Marca, per la ciutat de Vic i una llegua al seu entorn, a més dels ingressos del mercat de Vic, compartits amb Pere de Montcada.⁽²⁷⁾

D'aquesta manera Font-rubí torna a mans reials, però per poc temps, ja que el 21 de març de 1358 Pere el Cerimoniós va vendre a Alamande, vídua de Ferrer de Vilafranca, el castell i terme de Font-rubí, com a lliure i franc alou amb tota la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa i el mer i mixt imperi, per seixanta mil sous de Barcelona.⁽²⁸⁾

A la introducció del llarguíssim document de venda el rei explica les raons que l'han empès a realitzar-la, que no són més que la urgent necessitat de diners per a afrontar la guerra que sosté contra Castella i el seu rei Pere el Cruel que ha envaït amb les seves tropes els seus regnes i necessita recaptar diners ràpidament per organitzar la defensa. Donat l'estat del tresor reial, força precari, es veu obligat a empenyorar el patrimoni reial, cosa que fa en el cas del present document, utilitzant el procediment de venda a carta de gràcia.

Aquest sistema de venda a carta de gràcia era l'habitual en les vendes del patrimoni reial, ja que amagava sota la forma de venda un veritable empenyorament, pel qual el comprador es compromet a revendre al venedor (en aquest cas el rei) els béns que ha adquirit pel mateix preu i en el moment que el venedor ho requereixi. Per tant, el rei, en nom seu i dels seus successors, realitza la venda a Alamande, que era vídua d'un dels *castllans* de Vilafranca del Penedès, Ferrer de Vilafranca, del castell i terme de Font-rubí.

El fet que la venda es realitzés a una dona en una època on aquesta no disposava d'una total autonomia jurídica indica, en la present venda estudiada, que Alamanda, en la seva condició de vídua, actuava com a usufructuària o administradora dels béns dels seus fills, hereus del marit. Com que segons el dret civil català, el règim econòmic que regula la família es subjecte al règim de separació de béns, que reconeix a cada cònjuge la propietat dels béns propis, Alamande és tan sols la usufructuària dels béns del seu espòs difunt, però només fins que obtingui la *tenuta*. Aquest és un privilegi que prové de la constitució de Pere III a les Corts de 1351 i que, segons recull la *Compilació del Dret Civil de Catalunya* al seu article 38:

La vídua, mentre no li sigui restituit el dot i pagat l'esponsalici o escreix, posseirà i usufructuarà tots els béns del marit, suportant-ne les càrregues amb obligació d'alimentar els fills menors, els impossibilitats per al treball i els que, àdhuc essent majors, el marit mantenia a la casa.

Per tant, es treu la conclusió que Alamande actua en nom dels seus fills menors d'edat en el moment de la venda.

Seguidament es fa relació exhaustiva de tot el que comprèn la venda. Alamande i els seus entren en possessió de totes les fortaleeses, cases, honors i possessions del lloc, a més dels horts, vinyes i altres terres, tant les conreades com les ermes, poblades o despoblades, les oliveres i tots els arbres fruiters, els prats, pastures, garrigues, roques i muntanyes, l'explotació de l'aigua provinent de l'aqüeducte, forns, molins, cases i casals i rescloses. També atorga el domini sobre tots els homes i dones que habiten al lloc, siguin de qualsevol condició, i sobre els *milites* i els feudataris.

Aquest domini es tradueix en el dret a cobrar els rèdits provinents dels censos agraris, delmes, lleudes, tasques, quints, braciatsges, que es cobren pels establiments i pels drets de senyoria i dominicatura. També hi ha prestacions de serveis com tragines, batudes, toltes, forcies i altres exaccions; guaites, obres, questies i cenes. És important ressaltar que també dóna dret d'aplicar els mals usos, ja que el document parla implícitament de *intestia*, *cugucia*, *eixorquia* i *ferma d'esponsalici*. El rei també atorga a Alamande el domini personal i la facultat de redimir els homes i dones del terme, és a dir, la remença, l'host i la cavalcada, i exercir la potestat al castell de la mateixa manera que abans l'havia exercit el rei. Això demostra, en contra de l'opinió de certs historiadors, partidaris de la línia tradicional historiogràfica que defensa la idea que tota la Catalunya Nova era terra de franqueses, que, almenys a les terres del Penedès, existien servituds i el pagès era adscrit a la terra en els llocs de senyoriu com a qualsevol altre indret de l'anomenada Catalunya Vella.

D'altra banda, Pere III inclou dins la venda la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, amb el mer i mixt imperi. Això representa vendre's tota la potestat i el domini sobre el lloc, ja que la jurisdicció

«... és el poder o legítima autoritat per a governar i posar en execució les lleis, declarant i aplicant el dret...».⁽²⁹⁾

*Detall de l'arrancada de la volta situat al mur sudest del recinte jussà
(foto Anton Estefanell - 1995).*

Drets jurisdiccionalson la jurisdicció criminal que jutja les causes criminals i és exercida en diferents graus. La baixa jurisdicció criminal actua tan sols contra lladres i l'alta jurisdicció criminal jutja crims de major entitat. Al mer imperi correspon executar les decisions del jutge durant i acabat el procés en casos d'alta jurisdicció. El mer imperi dona dret a erigir forques, costells, pals i altres instruments de càstig i suplici. També dona dret a exiliar i executar la pena de mort en casos especials.

La jurisdicció civil es correspon amb el mixt imperi; jutja les causes civils, com donar tutors als menor d'edat i incapacitats, controlar els béns d'absents i vacants, fer emancipacions de majors de set anys, donar llicència per assemblees veïnals, concedir privilegis municipals, nomenar batlle, saig i escrivà, controlar l'ordre públic, fer crides, imposar bans, etc. Hi ha diversos graus de jurisdicció civil, l'alta, la baixa i la mínima, que delimiten diversos graus de competències.

D'aquesta manera, Alamande podrà posar els seus oficials per a exercir la jurisdicció, cosa que es traduirà en el dret d'erigir al terme els instruments de càstig abans esmentats, com a signe de jurisdicció, i que abans exercia el batlle de Barcelona en nom del rei, i escollir els seus batlles, jutges, saigs, escrivans i altres oficials.

Així mateix, el rei mana a tots els feudataris, *milltes* i, en general, als habitants del lloc que prestin jurament de fidelitat i homenatge a Alamande.

Finalment, el rei es compromet a respectar les condicions de la venda i fer-les respectar als seus oficials i demanar la confirmat a l'infant Joan; alhora que ho comunica al Procurador General de Catalunya, al veguer de Vilafranca del Penedès i al Batlle de Barcelona, obligant-se tots plegats a les Constitucions del Comtat de Barcelona i altres drets.

Ja s'ha parlat abans que aquesta venda era feta a carta de gràcia. Per la qual cosa seguidament és realitzat aquest segon document, complement de l'anterior i pel qual Alemande reconeix la venda efectuada per Pere III, el preu estipulat i es compromet a restituir la possessió a la Corona en el moment que el rei li ho demani.⁽³⁰⁾ En ocasions, les cartes de gràcia tenen una duració determinada. En aquest cas, el document es va redactar amb una validesa de deu anys.

Alamande i, posteriorment els seus successors, gaudiren de la possessió del castell i terme de Font-rubí fins l'any 1370, ja que aquest any, concretament el 2 d'agost de 1370, es van redactar els capítols per a la redempció del castell i terme de Font-rubí.⁽³¹⁾ Aquesta era la manera acostumada que utilitzava la Cancelleria reial per a redimir un lloc i incorporar-lo a la Corona. Normalment els prohoms del lloc, reunits en assemblea, nomenen un o més síndics per a portar les negociacions. En aquest cas, les negociacions les portaren a terme Bernat Domenge i Pere Rossell, procuradors escollits per la universitat del castell de Font-rubí. Els capítols són uns privilegis, redactats gairebé sempre en català, en els quals els homes d'un lloc fan una sèrie de demandes que són aprovades pel rei. La literatura que generen aquests capítols fa creure que la iniciativa de la redempció parteix de la voluntat de tots els homes d'un lloc que, desitjosos de tornar a la Corona, ofereixen al rei tornar al seu domini. En realitat són els homes d'una certa posició econòmica els que la promouen, ja que sovint surten perjudicats pel domini senyorial. La Corona sempre expressà la seva voluntat de recuperar els dominis de patrimoni reial, però la realitat era que no disposava de diners per recomprar els llocs. Per la qual cosa les poblacions havien de finançar-se la seva redempció.

Els capítols per a la redempció de Font-rubí segueixen la dinàmica marcada per la Cancelleria reial. Comencen amb un preàmbul on el rei recorda la venda del castell i el seu terme a Bartomeu de Vilafranca (fill d'Alamande, ja major d'edat) per la quantitat de seixanta-un mil dos-cents sous de Barcelona. Aquí s'observa que el preu de venda consignat és lleugerament superior al preu real. Després apareix la primera demanda dels prohoms, que és el desig de tornar a la senyoria reial, per la qual cosa avancen tretze mil dos-cents sous a compte de la redempció, restant pendents de pagar quaranta vuit mil sous, que obtindran de la venda d'un censal mort amb un valor de quatre mil sous de pensió anual. Per això el rei haurà de lliurar als compradors, dels quatre mil sous de renda, les rendes provinents de censos agraris, questies, cenes, tant del rei com del procurador, de feus o emfiteusis, i les provinents de l'exercici de la jurisdicció del castell, durant el temps que trigui a redimir-se. A més, demanen que qualsevol emolument provinent de penes, punicions, etc., el rebí el batlle per destinar-lo a la remissió del censal. També demanen que els concedeixi les cenes i tots els drets que el rei percep i que es

comprometi a no tocar-los fins que es paguin cinquanta un mil sous, preu dels censals.

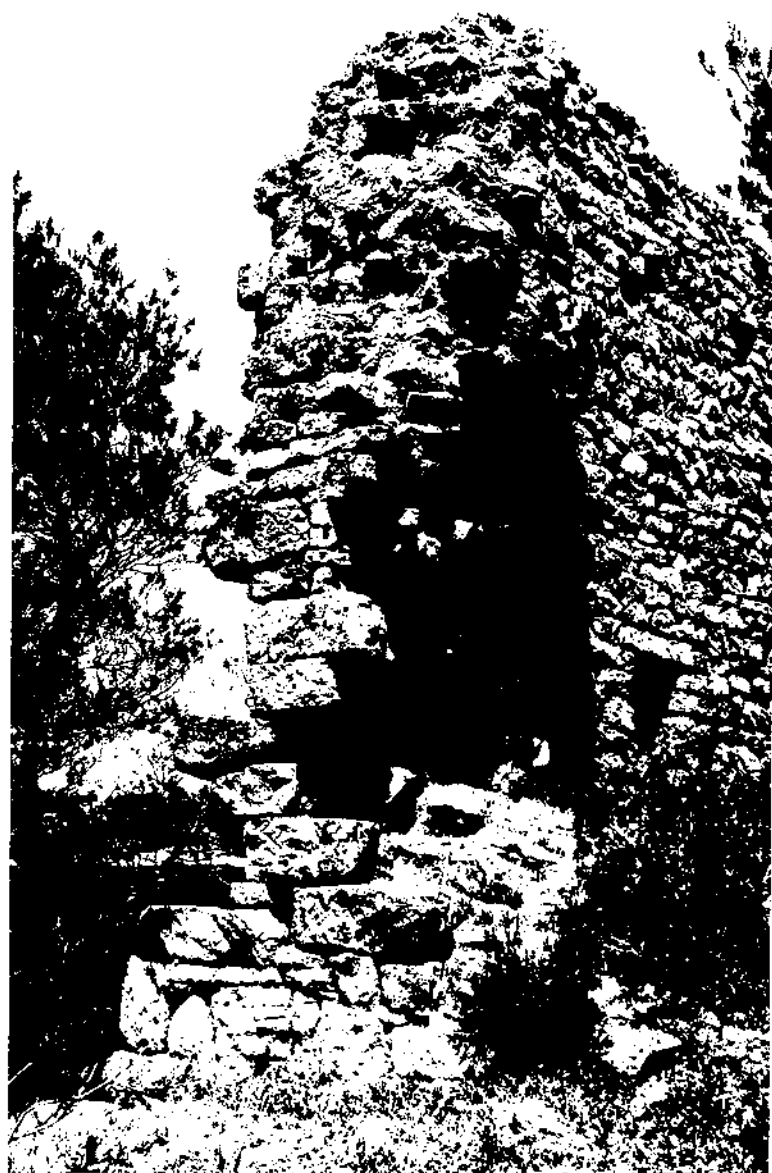
Segons els capítols, els prohoms de Font-rubí van vendre dos censals. Un per un valor de trenta nou mil dotze sous, amb una pensió anual de tres mil sous, que suposa un interès del 7,69%, i un altre per dotze mil sous, que dona mil sous anuals de pensió amb un interès del 8,33%.

Com que les rendes de Font-rubí no arriben per a pagar els quatre mil sous de pensió anual de tots dos censals, s'arriba a l'acord d'assignar al lloc mil sous anuals sobre les cenes de Tàrrega (quatre cents sous), Sant Pere de Riudebitlles (cent sous), Cubelles (quatre cents sous) i Celma (cent sous), sota les següents condicions: els prohoms rebran aquests diners durant setze anys fins que siguin redimits. Els diners seran recaptats pels síndics i jurats dels llocs esmentats, amb el compromís de lliurar-los als homes de Font-rubí.

Cada tres anys, com es fa a altres llocs reials de Catalunya, el rei nomenarà batlle a Font-rubí, que tindrà taula i, en nom dels prohoms, recaptarà els censos, rendes i altres ingressos, excepte les cenes pactades, i intervindrà en totes les vendes i contractes que es facin al lloc.

Els homes de Font-rubí s'obliguen amb els censals i el batlle s'obliga a ells fent jurament i homenatge davant el veguer de Vilafranca, i respondrà dels comptes del lloc davant el síndic cada sis mesos pel que fa als quatre mil sous de pensió. El romanent que s'obtingui, el batlle el dipositarà en una caixa amb dues claus, una per a ell i l'altra per al síndic, que anirà destinat a la redempció dels mil sous obtinguts per les cenes. Per la seva banda, Pere Desvall, tresorer reial, portarà els comptes de les rendes, censos i altres drets del castell que percebia Bartomeu de Vilafranca.

El rei atorgà als prohoms la possibilitat de recobrar els tretze mil dos-cents sous que havien avançat per a la redempció, per mitjà d'imposicions, redelmes, venda de censals morts o violaris, etc., amb la condició que tothom del lloc contribueixi per reunir aquesta quantitat. Aquest pacte, que autoritza a crear i gestionar imposicions, posa les bases del futur municipi.

*Detall del mur nordoest on destaca l'aparell constructiu
(foto Anton Estefanell - 1995).*

Una altra petició consisteix a demanar al rei que eximeixi el lloc de qualsevol servei, prestació, demanda, exacció i contribució, per un període de deu anys.

També demanen que el rei aprovi i confirmi tots el privilegis, franquesses, usos i costums aprovats pels seus avantpassats. Que el castell i terme sigui unit al regne d'Aragó i comtat de Barcelona per sempre, sense que pugui ésser segregat o separat i tenint al rei com a senyor directe. En cas que la Corona el separés per donació, constitució de dot, comanda, infeudació, venda, empenyorament, canvi, concessió en emfiteusi o cap altra alienació, que la jurisdicció passi a la universitat i prohoms de Font-rubí. Demanen de tenir els mateixos privilegis de què gaudeix la ciutat de Vic i els seus homes, la remissió de totes les penes, terces i crims, excepte en cas de morts, que es produeixin fins al dia de la redempció i, finalment, demanen que els siguin lliurades les cartes de privilegis i tota la documentació generada entorn seu, franques del dret de segell i amb l'aprovació i el jurament de l'infant Joan.

Aquest Capítols foren posteriorment confirmats per Pere III amb data 5 d'abril de 1373, a petició dels prohoms de Font-rubí.

Uns dies després de la signatura dels capítols, el 13 de desembre de 1370, Pere III comunicà a la Universitat del castell de Font-rubí que el seu conseller Guerau de Palou assumia la compra dels censals destinats a la redempció i es comprometia a pagar els quaranta vuit mil sous que resten per pagar.⁽³²⁾

La redempció del castell de Font-rubí fou un fet, però durà poc com a domini reial, ja que el mateix Pere el Cerimoniós, amb data de primer de desembre de 1379, va fer donació al seu cunyat Bernat de Fortià dels castells de Font-Rubí, Cubelles, Vilanova i les quadres de Gailifa, Rocacrespa, Vilaseca, Cunit, Segur, Puilart, Sant Pere i Darró, com a lliure i franc alou, a més de la jurisdicció sobre tots aquests llocs.⁽³³⁾ Aquesta donació anava acompanyada d'una carta de gràcia que autoritzava Bernat de Fortià a prendre possessió corporal dels llocs concedits.⁽³⁴⁾ Posteriorment, la donació fou confirmada per l'infant Joan el 13 de setembre de 1380.⁽³⁵⁾ D'aquesta manera, Bernat de Fortià esdevé el més gran senyor territorial del Penedès, ja que obtingué, a més, el castell de Sant Martí Sarroca el 15 de novembre de 1391, els castells de Ribes, Marmellar, Campdàsens, Garraf, Calafell i

les quadres de Gassons i Miralpeix el 20 d'octubre de 1385 i el castell de Foix i la quadra de l'Albareda el 6 de febrer de 1386. Però el seu poder era només conjuntural i durà poc. Un cop rei, Joan I s'encarregà d'anul·lar les donacions fetes pel seu pare a Bernat de Fortià. El 4 de maig de 1387, la reina Violant, esposa de Joan I, nomena procurador seu Pere Febrer per a administrar en nom de la Corona tots els llocs que abans posseïa Bernat de Fortià i exerceixi la jurisdicció.⁽³⁶⁾ Aquesta procuració és reafirmada el 20 de gener de 1388.⁽³⁷⁾

Els serveis de Pere Febrer són recompensats el 17 de març de 1391, data en què els reis li venen en lliure i franc alou el castell de Font-rubí, amb la jurisdicció i el seu exercici, pel preu de vuitanta vuit mil sous de Barcelona.⁽³⁸⁾ Aquesta donació també es va fer a carta de gràcia.⁽³⁹⁾

El 23 de desembre de 1419 apareix com a possessora del castell Violant, vídua de Pere Febrer, i els seus fills, segons un document de protecció emès per Alfons el *Magnànim*, pel qual constitueix procuradors de Violant els seus fills Pere Joan i Jordi Joan pel castell de Font-rubí i les cases, granges, quadres i molins de Çatallada i de l'Albareda, al terme de Castellet, amb els seus censos.⁽⁴⁰⁾

Amb data 17 de maig de 1448, la reina Maria, lloctinent del rei Alfons, redacta un document de salvaguarda pel castell de Font-rubí que ens informa que el terme s'ha redimit per mitjà d'uns capítols i s'ha incorporat a la Corona.⁽⁴¹⁾ Dissortadament, en el moment de redactar aquesta comunicació no han aparegut aquests capítols als quals el document fa referència.

Posteriorment, s'observa un buit documental i cronològic fins que apareix la donació que realitza el rei Joan II a Joan Català, ciutadà de Saragossa, del castell de Font-rubí, com a recompensa pels serveis prestats a la Corona, i que abans pertanyia a Pere Boyl de Boxadors, rebel manifest al rei.⁽⁴²⁾ Aquesta donació es fa en dues parts, ja que un segon document, datat el 29 d'abril de 1474, conté la donació al mateix Joan Català del castell de Font-rubí, que posseïen Felip de Ferrer i Guerau de Palou, tots dos rebels a la Corona.⁽⁴³⁾ D'aquests dos documents s'extreu la conclusió que el terme de Font-rubí no era en mans d'un sol senyor, sinó que detentava una propietat compartida, de la qual no coneixem, de moment, el seu abast.⁽⁴⁴⁾ Quant a la menció als *rebels manifestos*, els documents es refereixen a la postu-

ra adoptada per aquests tres cavallers durant la Guerra Civil catalana (1462-1472). Considerada com la darrera guerra medieval on els castells tingueren un paper destacat, representa la lluita de l'element popular i un sector important de la noblesa catalana i l'oligarquia municipal contra Joan II. La repressió que seguí quedà reflectida en nombroses confiscacions de béns i castells que patiren la noblesa i d'altres estaments revoltats.

Malgrat la repressió, les revoltes continuaren a Catalunya i molts senyors recorren a les bandositats, creant un clima d'inseguretat del qual no es sostreia ningú i usurpant terres i rendes de molts castells i llocs de senyoria.

Ferran II, fill i successor de Joan II, intentà restablir la normalitat als regnes de la Corona. A Barcelona nomenà, el primer de setembre de 1479, un comitè de tretze persones encarregat d'elaborar un projecte de restitució general de béns. També disposà el retorn al patrimoni reial de les possessions que li pertanyien, tornant així a la situació d'abans de *les revolucions subsegüides en aquest Principat*. Convocà Corts a Barcelona a l'octubre de 1480 i aquestes l'autoritzaren a arbitrar sobre la restitució general de béns. La pragmàtica fou signada el 5 de novembre de 1481 i era una declaració sobre el retorn de terres, llocs, castells, fortaleses i drets, jurisdiccions, censos i dignitats, tant eclesiàstiques com civils, als qui les posseïen el 1462. El 28 de juny de 1482, en compliment d'aquesta pragmàtica, Ferran II s'adreça als jurats i universitat de Font-rubí per a comunicar-los la restitució del domini i la propietat del lloc a Antoni Català, seguint els acords als quals s'han arribat a les Corts celebrades a Barcelona, i que consisteixen en una general restitució de «...totes viles castells e llocs, baronies caslanies censals rendes e altres coses en la dita senyoria contengudes...», indicant als jurats i síndics de la universitat del castell de Font-rubí que totes les rendes que ells administraven des del temps de les «*turbacions del principat de Cathalunya...*» les retornin a Antoni Català. Aquest acord es fa per mitjà d'un Acte de Cort, norma dictada pel rei al marge de les Corts, que posteriorment la ratifiquen.⁽⁴⁵⁾

Seguidament, Ferran II inicia una política de recuperació del patrimoni reial. Font-rubí entra dins dels seus plans i, amb data 11 d'abril de 1494, Joan de la Miça, promotor per a la reintegració i recuperació del patrimoni reial, dóna llicència als prohoms del castell de Font-rubí per reunir-se per nomenar síndics i procuradors, i emetre censals i

Mur nordest del recinte sobirà (foto Anton Estefanell - 1995).

violaris per comprar la seva redempció. Donat que el terme ostenta la propietat compartida, s'expedeix una còpia adreçada a Hug de Palou i una altra a Enric Boyl de Boxadors.⁽⁴⁶⁾

En conclusió, amb l'estudi del castell i terme de Font-rubí podem seguir tot el procés històric de l'època medieval present, primer, en l'expansió de la marca del comtat de Barcelona, de la qual formà part com a element integrador de la xarxa defensiva per a, posteriorment, entrar de ple dins l'estructura feudal, tant a nivell sociopolític com econòmic, fet plasmat dins les estructures feudovassallàtiques presents en la documentació estudiada, i finalment enfilat el camí cap a l'època moderna dins la nova conjuntura política com a part del Patrimoni reial, però sempre dins del joc de poder entre el rei i la noblesa que finí durant la Guerra de Successió amb l'enderroc del castell.

NOTES

- (1) RIUS, José. (ed.). *Cartulario de San Cugat del Vallés*. Barcelona, 1945. Document núm. 45.
- (2) RIUS, José. *Op. cit.* Document núm. 122.
- (3) MAS DOMÈNECH, Josep. *Notes històriques del bisbat de Barcelona*, 13 vols. Barcelona, 1906-1921.
- (4) MAS DOMÈNECH, Josep. *Op. cit.*
- (5) RIUS, José. *Op. cit.* Document núm. 173.
- (6) RIUS, José. *Op. cit.* Documents núms. 382, 412, 774 i 849.
- (7) UDINA MARTORELL, Frederic. *El «Llibre Blanch» de Santes Creus (cartulario del siglo XII)*. Barcelona, 1947. Document núm. 74.
- (8) A.C.A. *Libro de Enajenaciones del Real Patrimonio de Aragón, Cataluña y Valencia*. Vol. VI, foli 1265 r.
- (9) MIQUEL ROSELL, Francesc. «*Liber Feudorum Maior*», 2 vols. Barcelona, 1945-47. Document núm. 426.
- (10) MIQUEL ROSELL, Francesc. *Op. cit.* Document núm. 429.
- (11) MIQUEL ROSELL, Francesc. *Op. cit.* Document núm. 427.
- (12) MIQUEL ROSELL, Francesc. *Op. cit.* Document núm. 428.

- (13) *Catalunya Romànica*. Vol. XX. Barcelona, 1992.
- (14) A.C.A. *Índices de José Llaris. Índices antiguos de los Armarios de Urgel, Manresa, Cervera, Villafranca, Montblanch. Índice de las escrituras que contenía el armario de Villafranca, bajo el número 11*. Folí 171 v. Saco San Magín núm. 177.
- (15) A.C.A. Cancelleria Registre 78, fol. 93 r.
- (16) A.C.A. *Libro de Enajenaciones del Real Patrimonio de Aragón, Cataluña y Valencia*. Libro III, tomo 4, folí 586 v.
- (17) A.C.A. *Índices de José Llaris...* Saco San Magín núm. 189, folí 172 r.
- (18) A.C.A. Cancelleria, registre 201, fol. 134.
- (19) A.C.A. *Índices de José Llaris...* Saco San Magín núm. 212, folí 173 v.
- (20) A.C.A. *Índices de José Llaris...* Saco San Magín núm. 176, folí 171 v.
- (21) BOFARULL, Manuel de. *Colección de documentos inéditos del archivo general de la Corona de Aragón* (CO.DO.IN.) Tomo XXXIX, Barcelona, 1871, pàg. 75.
- (22) A.C.A. Cancelleria, registre 473, fol. 110 r.
- (23) A.C.A. *Índices de José Llaris...* Saco San Magín núm. 178, folí 171 v.
- (24) Segons consta a diverses anotacions consignades al *Libro de Enajenaciones...*
- (25) A.C.A. *Libro de Enajenaciones...* Folis 586 v. a 589 v.
- (26) A.C.A. Cancelleria, registre 878, fol. 211 r. i v.
- (27) MIGUEL LÓPEZ, JÚLIA; RUBIO MANUEL, Daniel. «La recuperació del patrimoni reial: el cas de la vegueria de Vilafranca del Penedès (1384)», *Miscel·lània Penedesenca* 1993, vol. XVIII. Comunicacions 6enes. Jornades d'Estudis Penedesencs, juny 1994.
- (28) A.C.A. Cancelleria, registre 994, fol. 23 r. a 28 r.
- (29) FERRER MALLOL, M. Teresa. «El patrimoni i la recuperació dels senyorius jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV», a *Anuario de Estudios Medievales*, 7, Barcelona, 1970-71.
- (30) A.C.A. Cancelleria, registre 994, fol. 28 v. a 29 v.
- (31) Inserts a la confirmació feta a Barcelona el 5 d'abril de 1373. A.C.A. Cancelleria, registre 924, fol. 38 v. a 41 v.
- (32) A.C.A. Cancelleria, registre 998, fol. 50 r.
- (33) A.C.A. Cancelleria, registre 934, fol. 192 r. a 196 r.
- (34) A.C.A. Cancelleria, registre 934, fol. 222 r. a 223 r.
- (35) A.C.A. Cancelleria, registre 1685, fol. 86 r. a 89 v.
- (36) A.C.A. Cancelleria, registre 1820, fol. 62 r. i v.
- (37) A.C.A. Cancelleria, registre 1820, fol. 71 v. a 72 r.
- (38) A.C.A. Cancelleria, registre 1931, fol. 114 r. a 117 r.
- (39) A.C.A. Cancelleria, registre 1931, fol. 131 r. a 132 r.

- (40) A.C.A. Cancelleria, registre 2591, fol. 115 v. a 116 v.
- (41) A.C.A. Cancelleria, registre 3146, fol. 83 v. a 84 v.
- (42) A.C.A. Cancelleria, registre 3356, fol. 134 r. a 135 v.
- (43) A.C.A. Cancelleria, registre 3356, fol. 133 v. a 134 r.
- (44) Cal dir que un tal Bernat de Boxadors ja apareixia com a possessor d'un feu al terme del castell de Font-rubí l'any 1348, segons consta al *Libro de Enajenaciones...* Vol. V.
- (45) A.C.A. Cancelleria, registre 3799, fol. 153 r. a 154 r.
- (46) A.C.A. Cancelleria, registre 3804, fol. 60 r. a 64 r.

APÈNDIX DOCUMENTAL

DOCUMENT 1

1358, març, 21. Vilafranca del Penedès.

Venda a carta de gràcia del castell de Font-rubí com a lliure i franc alou amb els seus termes i la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa i el mer i mixt imperi, atorgada per Pere III a Alamande, vídua del cavaller Ferrer de Vilafranca, per seixanta mil sous de Barcelona.

A.C.A. Cancelleria, registre 994, fol. 23 r. a 28 r.

Vendiciones castri de Fonte rubeo.

In Dei nomine amen. Cumctis sit manifestum quod nos Petrus etc. Considerantes ab deffensionem tuicionem et custodiam regnorum et terrarum nostrarum que per rege Castelle eiusque gentes et ei adherentes invaduntur et quesque rex conant etc. plus invadere propteram et inique sicut ecerto ostenditur ex partitorum et presencium opera comemctis necessarium atque utile fore vobis tenere nonnullam stipendiariorum tam egitum quam peditum comitivam in diversis frontiarum partibus ipsorum regnorum atque terrarum qui non solum regna et guerras predictas ac nostros naturales subditos in eis habitantes partegant et deffendant quimo verius emulos et hostes innas ques-cumque offendant et in eos irruant viriliter ut tonvenit atque decet ad quorum solucionem et satisfaccionem nos oportet necessario procurare peccuniam videcumque ne ob deffencen ipsus frontarie dictorum regnorum atque terra-

rum remaneant in deffense proapire cum thesauraria nostra tam accionem guerre prodicte quod plurium aliorum arduorum negociorum existat pecciam vacua et exhausta propter quod complebimur et ex vehementis necessitatur asce[...] ut tam per vendiciones quod per alios modos quibus possimus ad prestandum peccuniam ad predictam necessariam vigilemus sollicite et attente. Ido hiis omnibus inducti ut et dicte regis Castelle et eius facicium pravis conatibus qui p[...] eccerto diditamus suos fecit ac facit magnos continue apparatus ad invadendum occupandum et dampnificandum si potitur quod absit regna et terras nostras et nostrorum subditorum obviare possimus et ut nostrum decet honorem resistere manu forti. Tenore presentis publici instrumenti perpetuo valitur nomine nostro proprio et tamquod prius et legitimus ammistator incliti ac magnifici infantis Johannis nostri primogeniti carissimi ducis Gerunde et comitis Cervarie non ni nec dolo inducti vel aliquialiter circumventi set ex nostra mera liberaliter ex spontanea voluntate et ex certa sciencia et consulte certificati ad plenum per nos et omnes nostros heredes et successores presentes pariter et futuros vendimus et ex tam pure et perfecte venditamis concedimus et tradimus seu quid tradimus vobis dilecte nostre Alamande uxori Fferrarii de Villafrancha quondam militis in castro de Vilafrancha Penitensis comoranti et heredibus et successoribus nostris et eorum quibuscumque et cui sive quibus vos volueritis perpetuo per proprium liberum et ffranchum alodium castrum nostrum de Fonte rubeo situm in terra Penitensis intra diocesis Barchinone cum fortalicio et domibus ipsius castri et eius terminorum et cum viis et semitis et cum omnibus honoribus et possessionibus ipsius castri et terminorum suorum ortis et ortalibus vineis scilicet et aliis terris cultis et incultis ac heremis et populatis et cum olivariis et aliis arboribus generum diversorum fructiferis et infructiferis et cum pratis pasturis garrigiis memoribus rochis montibus et montaneis venationibus et deffestis aquis aqueductibus furnis molendinis et casis ac casalibus eorundem et cum molis rotis et rodenis trestallatoribus regnis et capdreguis reclosis et aliis suis apatibus et juribus universis et cum militibus et dominabus feudis feudatoris hominibus et feminis ibi habitantibus et habitantis cuiusvis condicionis fuerint seu status et cum omnibus redditibus censibus agrariis usaticis decimis lezdis tasquis quintis braciagiis exitibus proventibus statutis stabilimentis lauderimiis tertis senioritaticis et dominicaturis iuriis traginiis batudis serviciis adempnitiis trobis toltis forciis et aliis exaccionibus quibuscumque foriscapiis multiis stacamentis gaytis badis operibus questiis cenis placitis et firmamentis intestiis cuguciis exorquiis et firmis sponsalicionum et cum penis et dominio personarum et rerum et redempcionibus hominibus et mulieribus et cum exercitibus sive hoste et cavalcatis ipsorum et cum pace et guerra vel treuga et cum juribus personarum et redempcionibus earum et cum introitibus et exitibus terminis et pertinentiis dicti castri et aliis servitutibus et juribus universis realibus et personalibus directis et utilibus et quibuslibet aliis que de iure usu et consuetudine vel alio quovis modo nos habemus et percipimus et habere et percipere

debemus et usifimus nunci vel in futurum in dicto castro de Fonte rubeo et eius terminis universis et in feudatariis militibus et dominabus et omnibus aliis et singulis hominibus et mulieribus ibi habitantibus et habitantis et omnibus aliis et singulis iuribus hic expressis et non expressis etc. si maioris poderis aut valoris quad supra specificata fuerint singulariter videlicet singulis et universaliter universis que nos et nostri predecessores melius et plenius habuimus recepimus et possedimus at vobis pertinent et pertinere debent in dicto castro et eius terminis vel rone seu occenem eorum aut alia que pro specificatis et nominatis hic haberi volumus et expressis vendimus in quad nominibus predictis et utroque nequem et ex certa et titulo pure et perfecte venditionis concedimus et tradimus seu qui tradimus vobis dicte Alamande et vestris perpetuo et cui sive quibus volueritis in dicto castro et eius terminis universis omnes iurisdictionem civilem et criminalem altam et baxam ac merum et mixtum imperium et exercitium eiusdem et omnes aliam quamlibet iurisdictionem et aliud ius quodcumque quod et quam nos habemus et habere debemus et nobis ac dicto infanti competit et competere debet et potest in dicto castro de Fonterubeo et universis terminis eiusdem et in habitantibus nunc vel in futurorum in ipso castro et eius terminis et in quibuscumque aliis personis tam privatis quam extraneis cuiuscumque legis condicionis status et preheminentie existant delinquentibus in ipso castro et eius terminis quomodocumque sive sunt persone extranee vel puale et sive sunt christiani sive iudei sive sarraceni et tam nostri quam alii cuiuscumque ut primititur condicionis existant sive delinquant in itineribus publicis sive non. Ita quod a modo nos et nostri successores et officiales vestri et eorum valeatis in dicto castro et eius terminis mero et mixto imperium et omnimodam alia iurisdictionem uti et etc. exercere eandem pro cuius quidem exercicio et ut in illis punniatur culpabilis et criminosi possitis exigere ac erigi facere quocienscumque et in quibuscumque locis dicti castri volueritis perpetuo furcas costellum sive costellos perticas et alia signa merum et mixtum imperium et omnimodam iurisdictionem denotancia et in illis alia fustigando cruce signando incarcerando aures manus pedes nares et alia membra auferendo et oculos extrahendo et privando suspendo relegando exulando banniendo et quovis alio punicionis et condemnationis genere punire pro ut vobis et successoribus vestris et officialibus dicti castri visum fuerint et pro ut nos et officiales nostri et dicti infantis et quivis alii habentes et exercentes in dicto castro et eius terminis merum et mixtum imperium et omnimodam iurisdictionem possimus et possunt consueverimus et consueverunt facit et etc. exercere absque aliqua apellatore provocatore et supplicatione vel recursu que seu qui ad nos heredes et successores nostros vel ad baiulum Barchinonem vel ab alios officiales nostros decetero minime habeantur seu possint in aliquo causa contingenti quomodolibet fieri vel haberi declarantes in presenti vendicione intelligi et comprehendendum futura crimina excessus et delicta set etc. comissa et perpetrata in dicto castro et terminos eiusdem dum modo illa non sunt remissa vel per

sumam aut condemnacionem deasa p[...] et punita vel in tam non sit renunciatum et contraversum et non restet nisi [...] proferenda hanc siquidem venditionem et ex certa venditionis concessionem et tradicionem facimus nominibus predictis per nos et omnes heredes et successores nostros predicti infantis vobis dicte Alamande et vestris et cui sive quibus volueritis perpetuo de predicto castro et eius terminis et de premissis omnibus et singulis et de predictis mero et mixto imperio et omni alia iurisdiccione et de omnibus aliis ut superius licius sunt expressa sint ea omnia et singula nos et dictos infans melius habebamus seu etc. habemus et possidemus seu habere et possidere debemus ac nostri predecessores habuerunt et possederunt ac prout melius et plenus post intelligi atque dicimus ad nostri nostrorumque bonum et sanum intellectum et commodum et ad omnes nostros nostrorumque voluntates de predictis per proprium liberum et franchum alodium perpetuo faciendas. Extrahentes nominibus predictos predicta omnia et singula que vobis supra vendimus de vestri et nostrorum et dicti infantis et suorum iure posse et dominio eadem que omnia et singula in nostrum nostrorumque ius dominium et posse mittimus et transferimus irrevocabiliter nostro pleno iure et de predictis nos et nostros in corporale possessione seu quid introducimus cum hoc presenti publico instrumento perpetuo valituro ad habendum videlicet tenendum omni-que tempore pacifice possidendum per liberum et franchum alodium et ad nostras nostrorumque voluntates inde libere faciendas sive contradiccione et impedimento nostri et nostrorum et alterius cuiuscumque persone et promittimus nominibus predictis vobis quod per nos aut procuratore aut [...] nostrum quem ad hec specialiter constitutione trademus vobis vel procuratori nostro recipienti pro vobis et nomine vestro corporalem possessore et quid vacuam et expeditam et ab omnibus debitis et obligatoribus nomine nostro factis et specialiter ab omni accione iure et obligacione ac assignacione per predecessores nostros inclite infantisse domine Blanche bone memorie illustrissimi domini Jacobi regis Aragonum inclite recordatoris filie et per nos confirmatis de dicto castro et iuribus et redditibus eiusdem absolutam et liberatam omnium et singulorum primissorum que non vendimus et concedimus ut est dictum. Et nichilominus damus et concedimus vobis plena et liberam potestatem quod vestram propriam auctoritate et sive requisicione aliqua et [...] nostri et nostrorum possitis quandocumque volueritis per nos vel procuratore vestrum possessionem ipsam libere accipere corporalem seu quid et ipsam acceptam vobis et vestris et quibus volueritis liciter retinere sive contradiccione et impedimento nostri et officialium nostrorum et dicti infanti seu alterius cuiuscumque et nos int[...] et in presenti donet dictam possessionem vel quid vobis tradidimus seu tradi fecerimus aut nos ipsam per vos aut per procuratorem nostrum adepta fueritis ut est [...] confitemur et constituimus nos predicta omnia et singula que vobis vendimus et concedimus pro vobis et vestro nomine precario possidere. Concedentes vobis et vestris quod in dicto castro de Fonte rubeo et eius terminis possitis ponere et eligere comuniter vel [...]

baiulos iudices sagiones scriptores et alios officiales quoscumque quocumque seu quibuscumque nominibus censeanter et scribaniam ipsius castri cui sive quibus volueritis dare et concedere qui predicta omnia et singula que vobis vendimus et concedimus pro vobis et iuro nomine exerceant et eos inde removere etc. destituere pro libito voluntatis sive tamen iure prejudicio alieni. Preterea ex causa huiusmodi vendicionis et concessionis damus cedimus mandamus ac transferimus vobis dicte Alamande et vestris et cui sive quibus volueritis perpetuo omnia iura et loca nostra nomines et acciones reales et personales utiles et directas ordinarias et extraordinarias atque mixtas et alias quascumque que nobis et dicto infanti competunt ac possunt et debent competere in predictis omnibus et singulis que vobis et vestris et quibus velitis vendimus et concedimus ut promittitur et contra quascumque personas et res ronem eorum. Quibus siquidem iuribus locis notibus et accionibus predictis possitis nos et nostri et quos volueritis uti et experiri in iudicio et extraiudicium agendo deffendendo excipiendo et replicando et omnia alia et singula faciendo quecumque et quem ad modum nos et dictus infans et nostri officiales et dicti infantis poteramus ante huiusmodi vendicionem et cessionem et possemus nunc vel etc. postea quodcumque nos cui facimus et constituisse nominibus predictos nos et nostros in et super predictis et quolibet eorumdem dominos et procuratores ut in rem nostram propriam nosque et ipsos in locum et ius vestrum ponimus et statuimus ad faciendum inde vestras nostrorumque libere voluntates. Et cuius hoc presenti publico instrumento gerente vitem [...] in hac parte dicimus et mandamus onnibus et singulis feudatariis militibus et dominabus hominibus et feminis habitantibus et habitaturis in dicto castro et eius terminis cuiuscumque legis status et condicionis existant pro vobis dicte Alamande et vestris et quibus volueritis prestent et faciant sacramenta fidelitatis et homagia et respondeant pareant obediant et satisfaciant de cetero in et de omnibus et singulis reddurbus exitibus et serventibus et aliis quibusbilibet iuribus in et de quibus ronem vel occione pro dictorum que vobis vendimus ut et [...] nobis vel predecessoribus nostris in dicto castro vel aliis vite et de mandato nostro respondere parere obedire et satisfacere tenebantur et tenentur ac debent modo quolibet sive causa vobisque et vestris et quibus velitis perpetuo pareant respondeant et satisfaciant at obediant in omnibus et per omnia tanquod dominis suis naturalibus et attendant et nos et nostri possitis et quelibet eorum ad hoc compellere et distangere quibuscumque modis nos possemus seu poteramus ante vendicionem presentem vel nostri predecessoris et nostri officialis et alie personi de mandato nostro in dicto castro et eius terminis poterant ut prefertur. Nos cui predictis feudatariis militibus et dominabus et aliis predictis hominibus et feminis complentibus et attendentibus supradicta cum hoc presenti publico instrumento vicer etc. [...] in segerenti absolvimus ipsos feudatarios milites et dominos et alios homines et feminas ante dictos ab omni homagio sacramento fidelitatis naturalitatis et alia quamlibet necessitate quibus vobis teneantur vel sut asce[...] aut quomodolibet obli-

gati. Quam absolucionem facimus in posse notarii infrascripti tanquam publice persone recipientis et paciscentis pro dictis feudatariis militibus et dominabus et aliis hominibus et feminis dicti castri. Pro pretio autem predictorum omnium et singulorum que vobis vendimus dedistis et solvistis et pro parte nostre Curie tradidistis nostro thesaurario sexaginta mille solidus monete Barchinone de terno quos ipse thesaurarius nostre expendidit et solvit stipendiariis quos tenere nos oportet ronem guerre predictæ. Et que de predicto precio a vobis bene paccati sumus atque contenti renunciamus gratis et ex certa sciencia omni excepcioni pecciem non numerate et dicti precii non hicim et non recepti et per nos dicto thesaurario nostro de mandato nostro non traditi et doli mali et legi qua deceptis ultra dimidiam justi precii subvenitur et omni alii juri legi et consuetudini contra hoc repugnantibus. Dantes et remittentes per nos et omnes heredes et successores nostros gratis et ex certa sciencia et consulte donacione pure et irrevocabili inter unos vobis et vestris siquod et quidquid predicta que vobis vendimus plus modo valent vel valebunt vel valent possunt aut potuerunt precio antedicto. In super convenimus et promittimus per nos et nostros nominibus predictis in bona fide regia per firmam et solemnem stipulationem in posse notarii infrascripti hoc a vobis pro vobis et omnibus illis quorum interest et intererit ac interesse potest et poterit in futurum recipientis quod deliberabimus dictum castrum cum terminis pertinenciis et iuribus eisdem ab omnibus et singulis specialibus obligacionibus et assignacionibus pro vobis [...] seu nostri ronem quibus sit dicte inclite infantisse seu eius manumissorie aut alicui sive aliquibus personis obligatum [...] ac etc. astractum quacumque ronem vel causa et ipsum castrum vobis quicuium et desobligatum trademus aut tradi faciemus ab omni obligacionis per nos seu nostri ronem factem genere expeditum et quod premissa omnia et singula que vobis vendimus et concedimus cum omnibus melioramentis que ibi feceritis nos et nostri faciemus nos nominibus predictis nos et nostros et quos volueritis perpetuo tenere habere et possidere in sua pace contra cunctas personas tam singulares quam universitates cuiuscumque status prehemencie aut condicionis existant et nos et nostros facere priores tempore et iure potiores et de firma et legali eviccione omnium et singulorum predictorum vobis et vestris efficaciter teneri. Quoque per nos nominibus predictis aut successores nostros nunquod fiet aut permetteret fieri contra nos et nostros seu contra predicta vel quodlibet predictorum que vobis vendimus concedimus et donamus aliqua peticio questio vel demanda nec nos aut successores nostri eandem audiemus nec audiri per aliquem iudicem aut officialem nostrum aut [...] alium faciemus vel permittemus ca[...] vel expresse directe vel indirecte aut alia aliqua universitatem seu personam pretendentem seu allegantem presentem vendicionem seu alia superius contenta fore facta contra privilegia usus et iura alicuius universitatis vel persone. Quoniam ea omnia de nostre Regie plenitudine potestatis cessant et locum non habere decernimus in hoc cause necessitatis quo necessario urgentur ad procurandum et habendum peccuniam undecumque pro suc-

currendo periculis que ex dicta guerra regnis et terris nostris pressent verisimiliter eveniem nisi impromptu haberemus pecuniam unde equitibus et pedibus qui pro defensione nostre rei publice stant espugnare debent possemus in eorum previsionibus et stipendiis subvenire et alia guerram contra nos inique et injuste notam persequi sint convenit nequiremus. Quinimo ubi aliquæ persone singulares vel universitates quocumque tempore et quacumque causa vel ratione vigore alicuius privilegii usus aut alia quomodolibet iuste vel iniuste feciunt movierut vel intempta [...] ut contra predicta que nobis vendimus concedimus et donamus vel aliquod predictorum seu contra vos vel nostros pro predictis aliquam questionem petitionem vel demandam seu controversiam nos et nostri incontinenti easdem de factis repellemus aut si malueritis mota seu motis ipsis questionibus petitionibus et demandis seu controversis quocienscumque mot[...] fuerint opponemus nos eisdem seu procuratorem nostrum fiscalem opponi faciemus et satisfacimus pro nobis et successoribus nostris et respondebimus libello et libellis si qui et quocienscumque oblatis fuerint pro predictis suscipiendo in nos nominibus predictis totum omnis litigii seu litigiorum et agenus et ducemus [...] et litem ac lites a principio usque ad finem seu eis duci faciemus per nostrum procuratorem fiscalem nostris et nostrorum propriis [...] et expensis quousque dicte questiones per diffinitivam sententiam que in rem transmutat iudicatam fuerint [...] vel si nos aut nostri successoris dictas [...] et lites in propriam personam seu interpositam ducem et tractar malueritis hoc vobis et vestris licesit et in electione nostra existat remittentes vobis et eis ex pacto inter nos nominibus predictis ex una parte et vos ex altera inhito necessitatem denunciandi ac etc. appellandi et eo causa teneamur nos nominibus predictis et nostri successores vobis et vestris et promittimus ex pacto vobis et vestris reddere restituere reficere et emendare ac etc. resarciri integre absque aliqua [...] omnes sumptus et expensas quos et quas feceritis in causis et litibus supradictis et circa eas sue in eis obtinueritis sive etc. quomodocumque sub[...] nec non omnia dampnam gravariam et interesse que inde susti[...] quoquomodo et totum etiam quicquid et quantum a vobis vel nostris evinci contigerit de predictis super quibusquidem omnibus et singulis supradictis credatur et stet ac medi et stari volumus expresse juramento nostri et nostrorum successorum ullum alio probationum genere ex acto quod juramentum ex speciali pacto per nos nominibus quibus supra et nostros vobis et nostris deferimus et nunc pro tunc et e contra id haberi volumus pro delato. Renunciantes quocumque ad hoc legi sue iuri directi delatione iuramenti ante [...] prestationem posse revocari. Et pro predictis omnibus et singulis attendendis tenendis complendis et observandis ac pro evicione omnium et singulorum predictorum obligamus nominibus predictis vobis et vestris omnia et singula bona et iura nostra et dicti infantis mobilia et immobilia habitam et habenda et ut predicta omnia et singula maiori gaudeant firmitate et meliorem sortiantur effectum promittimus in nostra bona fide regia vobis dicte Alamande et vestris ac notario infrascripto stipulanti ut supra et

iuramus per Dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia a nobis corporaliter tacta ea nos et dictum infantem et successores nostros tenere complere et servare ac teneri compleri et servari mandare inviolabiliter per quoscunque et contra ea non facere vel venire aliquod rōnem non obstantibus aliquibus privilegiis sub quacunque forma et expressione verborum supra non alienando predicta per nos aut predecessores nostros alicui sive aliquibus universitatibus seu personis concessis etc. si iuramento aut alia quovis obligationis genere sunt vallata cum ea ut promissum est superius cessant debeant in hoc causa et ea etc. privilegia sive statuta ex causa iustissima cause necessitatis quo ad presentem vendicionem collimus et super eis ex plenitudinem nostre Regie potestatis dispensamus renunciantes expresse sit de certa sciencia omniū et singulis privilegiis statutis iuribus canonicis et civilibus ac aliis quibuscunque que predictis aut alicui predictorum possent quomodolibet obviare seu in aliquo derogare que hic pro expressis et nominatis haberi volumus et decernimus ac si essent [...] specialiter et largimus enarrata in plenitudine nostre regie potestatis quemcumque defectum signis foris intervenit in predictis. Et nichilominus nobis pro dictis sub ire et indignationis Regie in cursu mandamus procuratori Cathalonie generali et eius vicis gerenti vicario Villefrance Penitensis baiulo Barchinone aliisque officialibus nostris aut successorum nostrorum vel locatinentibus eorumdem et subditis nostris presentibus et futuris quod predicta omnia et singula teneant firmiter et observent et non contraveniant quovis causa necnon eisdem et cuilibet eorum expresse presentis serie inhibemus ne de cetero aliqua iurisdiccione seu exercicio eiusdem in dicto castro et eius terminis aut hominibus ipsius utantur nec se conollarem intromittant sint non possunt nec debent tamquod de re nobis vel nostris monime pertinere. Preterea ut de predictis omnibus et singulis que vobis dicte Alamande supra vendimus et promittimus firmimus et diligemus tantum sit et ad uberiolem cautelam damus vobis fidemissoris nobilis Bernardi de Capraria Ffranciscum de Cerviano et Berengario de Apilia Matheum Mercerii Ffranciscum de Perillionibus Azbertum de Trilea Eximium Petri de Calaf R. de Villanova et Raimundum de Coponibus milites consiliarios nostros Berengario de Relato Bernardo de Podio Bernardo de Colle Guillelmum Morey Ffranciscum Dirga Berengarium Carbonelli et Petrum de Villa cives Barchinone Bernardus Margarit Berengarium Ça Riera civis Gerunde Bernardus Cavallarii vicinum Bisuldimi Petrum Goleti Bartholomeum Babau Petrum Peliceri Petrum Bramom iurisperitos R. de Fenyechs R. Marguesi G. Hugueti Bernardus Burgal A. Gerona G. Pelicerii vicinos Villefranche Penitensis et Anthonium de Cudmachs cives Valencie qui in causa quo eviccom a nobis seu nostris fieri contigerit de predictis vel quod dictum castrum cum suis iuribus per potenciam vel de iure aut de facto seu alia nobis et nostris auferetur in totum vel in parte per nos vel successores nostros una nobiscum et nostris et sine nobis et nostris de predicto precio vobis et vestris restituendo scilicet quilibet eorum in centum libras dicte monete et in omnibus missionibus dampnis et

interesse quas et que nos et nostros pro petendis exigendis et habendis in iudicio et extra iudicium dictis centum libras a quolibet fide [...] predictorum et eorum bonis contigerit facere ac etc. sustinere vobis et vestris efficaciter teneantur ac sin [...] obligate ad hoc nos dicti Bernardus de Capraria Franciscus de Perillionibus Azbertus de Trilea Eximius Petri de Relat Raymundus de Villanova Raimundus de Coponibus milites Berengario de Relato Bernardus de Podio Bernardus de Colle Guillelmus Morey Franciscus Dirga Berengarius Carbonelli Petrus de Vallo cives Barchinone Bernardus Margarit Berengarius Ça Riera cives Gerunde Bernardus Cavallerii vicinus Bisuldimi Petrus Goleti Bartholomeus Babau Petrus Pellicerii Petrus Bramom iurisperiti Raimundus de Sangechs R. Marguesii G. Hugueti Bernardus Brugal A. Gerona et G. Pelicerii vicini dicta Villefranche ac Anthonius de Cudinachs civis Valencie fidemissores predicti suscipientes in nos spont haut fidemissionem precibus et ob reverentiam dicti illustrissimi domini regis Aragonum gratis scienter et consulte promittimus et convenimus vobis dicte Alamende et vestris quod una cum dicto domino rege et suis et sive ipsis de predictis tenebuntur vobis et vestris et erimus obligati et quod causa predicto adveniente quo eviccom sequeretur vobis et vestris de dicto castro et aliis predictis in totum scilicet vel in parte vel quod dictum castrum et omnia alia predicta vobis aut vestris auferentur per ipsum dominum Regem vel suis successores vel eorum nomine in totum vel in parte de iure vel de facto vel per potenciam aut alio quovis modo iure seu causa quilibet nostrum et successores cuiuslibet nostrorum solvemus trademus restituemus et deliberabimus nobis et nostris scilicet quilibet nostrum centum libras dicte monete necon et omnes missiones sumptus et expensas dampnam ac interesse quas quos et que nos et nostros pro petendis exigendis habendis et recuperandis dictis centum libras a quolibet nostrum et a successoribus cuiuslibet nostrum et a bonis nostri et nostrorum in iudicio et extra iudicio feceritis sustinueritis quoque [...] quibus quidem dampnis missionibus et interesse credatur et credi volumus ex pacto vobis et vestris nostro nostrorumque perpetuo juramento quod nobis et nostris nunc ut ex tunc deferimus et pro delato volumus penitus id haberi nulloque alio probacionum genere requisito et pro predictis omnibus et singulis per nos vobis supra promissis et stipulatis sit complendis tenendis et observandis obligamus vobis dicte Alamande et vestris omnia bona vestra mobilia et immobilia privilegiata et non privilegiata a iudicio vel a lege ubique habita et habenda renunciantes [...] ad hoc de certa sciencia expresse legi sive iuri dicenti quod prius conveniatur putipalis quad fideivisor et consuetudini Barchinone si qua est hoc iddem dicenti et legi etc. dicenti quod deferente alicui juramentum ante quad presteatur postest ipsum revocant et omni alii iuri legi ipsi consuetudini upicito et foro et statuto publico vel privato scripto vel non scripto canonico vel civili quibus contra predicta vel aliquod predictorum possemus aliquatiter facere vel venire. Et ad uberiolem securitatem primissorum nos dicte fidemissores juramus spon-

tanee per Dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta quod predicta omnia et singula prout per nos de super sunt promissa attendemus complebimus at observabimus vobis dicte Alamande et vestris et contra ea non [...] jure aliquo causa vel etc. ronem hec igitur que dicta sunt superius et narrata nos dictus Rex predictis nomibus et nos dicte fidei viros facimus convenimus promittimus pacistimur et iuramus in manu et posse notarii infrascripti tamquam publice et autentice persone hec a nobis pro vobis dicta Alamande et vestris et pro omnibus aliis personis quarum interest et intererit et interesse post et poterit stipulantis legitime aptiscentis at etc. recipientis in quorum omnium testimonium presens instrumentum publicum fieri iussimus nostri pendentis sigilli munimine roboratum.

Quod est datum et actum in Villafrancha Penitensis die XXI marcii anno a Nativitate Domini M CCC L^o VIII nostrique regni XX° tercio.

Signum (espai en blanc) Petri Dei gratia regis Aragonem etc. Qui hoc laudamus firmamus concedimus et iuramus.

Sig(+)num Bernardi de Capraria. Sig(+)num Ffrancisci de Cerviano. Sig(+)num Berengarii de Apilia. Sig(+)num Mathei Mercerii. Sig(+)num Ffrancisci de Perillionibus. Sig(+)num Azberti de Trilea. Sig(+)num Eximium Petri de Calaf. Sig(+)num Raimundi de Vilanova. Sig(+)num Raimundi de Coponibus. Sig(+)num Berengarii de Relato. Sig(+)num Bernardi de Podio. Sig(+)num Bernardi de Colle. Sig(+)num Guillelmi Morey. sig(+)num Ffrancisci Dirga. Sig(+)num Berengarii Carbonelli. Sig(+)num Petri de Vallo. Sig(+)num Barnardi Margarit. Sig(+)num Berengarii Ça Riera. Sig(+)num Bernardi Cavallarii. Sig(+)num Petri Goletí. Sig(+)num Bartholomei Babau. Sig(+)num Petri Pelli-cerii. Sig(+)num Petri Bramom. Sig(+)num Raimundi de Sangechs. Sig(+)num Raimundi Marquesii. Sig(+)num Guillelmi Hugueti. Sig(+)num Bernardi Brugal. Sig(+)num A. Gerona. Sig(+)num Guillelmi Pellicerii. Sig(+)num Anthoni de Codinachs fidei viros predictorum. Qui hoc concedimus laudamus firmamus et iuramus.

Testes sunt reverendus in Christo pater frater Johannes divina providencia archiepiscopus Callaritarius. Nobilis Johannes Eximium Durrea Olim commendator Montis Albani venerabilis Romeus de Cumbis prepositus Tarracensis ffrater Ferdinandus de Aragonie ordinis Hospitalis Sancti Johannis Iherusalemi Jacobus Cardoni consiliarii et Petrus de Vallo de thesauraria dicti domini regis.

Testes in super fuerit firmis predictorum fidei viros presentes videlicet nobilis Ffrancisci de Cerviano. Mathei Mercedii. Azberti de Trilea et Eximini Petri de Calaf predictorum qui firmarunt die et loco predictis venerabilis Romeus de Cumbis prepositis Terrachone et Jacobus Cardoni iurisperitus. Nobis

lis Bernardus de Capraria et Bernardus de Colle qui firmarunt die et loco predictis. Petrus de Vallo et Johannes Adriani de thesauraria dicti domini regis Petri Goleti. Bartholomei Babau. Raimundi de Sengechs. Petri Pellicerri. Arnaldi de Gerona. Guillelmi Hugueti et Petri Bramom predictorum qui firmarunt die et loco predictis Petrus de Vallo et Berengarius Mata notarii Raimundi Margarit predicti. Qui firmavit die et loco predictis Johannes Adriani et Guillelmus [...] notarii Bernardi Burgal. Guillelmi Pellicerri predictorum qui dictis die et loco firmarunt. Romeus de Cumbis prepositus Tarrachone et Geraldus de Monte Bruno archidiaconus de Culla. Raimundi de Coponibus. Berengarius de Relato. Bernardus de Podio qui firmarunt in civitate Barchinone vicesima sexta die marci. Romeus de Cumbis prepositus Tarrachone et Petrus de Vallo. Berengarii Carbonelli. Bernardi Margarit et Anthoni de Cudinachs qui firmarunt in dicta civitatis Barchinone die vicesima septima marci. Bernardus de Podio et Petrus de Vallo predictorum Ffrancisci Dirga qui firmavit in ipsa civitatis Barchinona die XXVIII marci. Romeus de Cumbis prepositus Tarrachone et Berengarius de Relato nobilis Berengarii de Apilia. Ffrancisci de Perillionibus. Raimundi de Vilanova. Guillelmi Morey. Petri de Vallo. Bernardi Cavalleri et Berengarii de Riaria qui firmarunt in civitate Gerunde die duodecima mensis aprilis anno predicto. Matheus Mercerii et Berengarius Mata predicti ad ea notari specialiter et rogati.

DOCUMENT 2

1358, 21 abril, Vilafranca del Penedès.

Carta de gràcia de la venda del castell i terme de Font-rubí i de la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa i el mer i mixt imperi, atorgada per Alamande, esposa de Ferrer de Vilafranca, difunt.

A.C.A. Cancelleria. Registre 994 folis 28 v. a 29 v.

Instrumentum gracie dicte vendicionis.

Noverint universi. Quod cum nos illustrissimus ac magnificus princeps ac dominus dominus Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie, Maiorice Sardinie et Corsice comesque Barchinonem Rossilionis et Ceritanie nomine nostro et tanquam pater et legitimus administrator inclici et magnifici domini infantis Johannis primogeniti nostri Dei gratia ducis Gerunde ac comitis Cervarie vendiditis et titulo vendicionis concesseritis et tradideritis certis et iustis de [...] in Alamande uxori venerabilis Fferrarii de Villafrancha quondam militis et perpetuo per liberum et franchum alodium castrum de Fonte Rubeo in

Penitensis situatum cum omnibus terminis dicti castri et cum honoribus et possessionibus et cum militibus et dominabus feudatariis hominibus et feminis et cum mero et mixto imperio et omni iurisdiccione civili et criminali alta et baixa et cum omnibus redditibus exitibus proventibus et aliis iuribus universis precio seaginta millium solidorum Barchinonem pro ut hoc et alia in instrumento publico inde facto per notarium infrascriptum die et anno subscriptis sigilloque apendicio regio comunito laciis corinetur. Ideo ego dicta Alamande volens vobis dicto domino regi facere gratiam infrascripta gratis scientur et spontanea voluntate promito et convenio vobis dicto inlustrissimo domino rege Aragonum et vestris successoribus quod si huc ad decem annos proximos et continues venturos vel in[...] per nos dictum dominum regem seu successores in dicto castro fuerimus requisiti vendemus et trademus seu quasi trademus nobis et nostris proprio dictum castrum de Fonte Rubeo cum omnibus suis quovis et prout nos dictum dominus rex ipsum castrum mei et meis proprio [...] didistis precio sexaginta mille solidus dicte monete quos teneamim michi et meis tradere et solicere seu tradi et salvi facere antequam possessionem ipsius castri fueritis adeptus. Quobis si quidem sexaginta mille solidorum esolvencis mei e meis integre et complete eo causa ego et meo coneamur tradere et deliberare nobis et nostris seu cui volueritis loco nostri dictum castrum cum omnibus suis iuribus et dominus et vacuam possessionem eiusdem et cedere omnia iura mei ius adquisita dans et concedens vobis dicto domino regi a nostris plenam et liberam potestatem quod ex tunc in dicto casu ex quo predictos sexaginta mille solidorum Barchinonem mei ad illi vel illis quibus voluero restitueritis et solveritis integre ut est dictum possitis nostra propria auctoritate et sive faci[...] et requisicione mei et meorum recuperare et apprehende seu apprehendi facere possessionem corporalem predictorum que vobis rende absolvere et definire promitto et apprehensam licite retinere et inde nostram in omnibus facere voluntatem. Et ego interim in dicto casu constituo me predicta omnia et singula pro vobis et nomine nostro tenere et etiam possidere. Mandando cum hoc presenti publico instrumento vicem epistule in se gerenti universis et singulis militibus et dominabus hominibus et feminis in dicto castro in eius terminis habitantibus et habitatoris quod ex tunc in dicto casu habeant et teneant nos predictum dominum rege pro eorum domino naturali et vobis et vestris et quibus volitis perpetuo respondeant et satisfaciant in dicto casu de omnibus et singulis redditibus exitibus et proventibus et aliis incibus universis. Et quod ex tunc in dicto casu pareant obediant et arrendant in omnibus et pro omnia vobis et vestris tanquod dominis suis naturalibus et vobis sacramenta homagia et fidelitates faciant sive prestant. Et nos dictus dominus rex ex tunc in dicto casu possitis eas ad hec compellere prout vobis videbitur expedire. Ego enim in dicto casu absolve eos de presenti cum hoc publico instrumento ab omni homagio sacramento fidelitate in naturalitate et alia qualibet obligatione quibus ronem dicte vendicionis michi teneantur vel sint ast[...] seu etiam obligati. Et instrumentum ipsius vendicionis

et tradicionis possessionis et alia ad perfeccionem ipsius itilia et necessaria facere et firmare teneamur etiam vobis et vestris reddere et deliberare instrumentum emptionis mee prefate et omnia alia instrumenta qua a nobis habuerim facienda pro venditione predicta. ita quod ego et mei precise et expresse teneamur et sumus obligati vobis et vestris ad complendum omnia et singula supradicta. Nec volendo prestare vel solvere interesse vestrum possimus ego et mei nos super predictis defendere vel excussere quovis modo nec alicuius fori legis vel iuris dicentis quod si factum permittit solvendo interesse liberatur a promissione et obligatione predictis. Ego enim cuilibet foro legi iuri hec dicenti et omni alii iuri et consuetudini contra hec repugnantibus. Renuncio de certa sciencia et ex pateo. Renuo tamen mei et meis quod anno quo nos dictus dominus rex vel nostri a me emeritis nostrum castrum et exsolveritis michi seu meis dictos sexaginta mille solidus pro precio ipsius castri ego et mei percipiamus et percipere debiamus pretermichia pro rata temporis ipsius anni contingentem in fructibus redditibus proventus et aliis iuribus dicti castri que et qui inde provenerint et provenient illo anno promissionibus predictis non obstantibus ullo modo. Si vero nos dictus dominus rex vel nostri infra dictos decem annos non emeritis a me dictum castrum et non solveritis michi vel meis dictum precium sexaginta mille solidus integre et complete in hoc causa lapsis dictis decem annis predictae promissiones quas nobis facio non valeant in aliquo immo sine ex tunc casse irritae atque nulle et careant viribus et effectum nec nos dictus rex aut vestri possitis ex tunc uti contra me vel meos promissionibus aut conventionibus supradictis et predicta vendicio quam mei de dicto castro et aliis predictis facistis in suo valore remaneat et si perpetuo stabilis atque firma non obstantibus in aliquo promissionibus et conventionibus supradictis aut aliis quibuscumque. Et promissis omnibus et singulis complendis et firmiter attendendis ac inviolabiliter observandis obligo vobis et vestris omnia bona mea mobilia et immobilia ubique habitam et habenda.

Quod est actum in Villafrancha Penitensis. XXI die aprilis anno a Nativitate Domini M^o CCC^o L^o VIII°.

Sig(+)num Alamande predictae que hic concedo et firmo.

Testes huius rei sunt venerabiles et discreti Romeus de Cumbis prepositus Terragona. Bernat de Thous miles. Bartholomeus de Villafrancha de Villa et Petrus de Vallo de thesauraria domini regis predicti.

DOCUMENT 3

1370, 2 agost, Barcelona.

Capítols per la redempció de la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, i del mar i mixt imperi, del castell i terme de Font-rubí, que aprova Pere III, privilegis que son confirmats a Barcelona, el 5 d'abril de 1373.

A.C.A. Cancelleria. Registre 924 folis 38 v. a 41 v.

a) Insert a la confirmació signada a Barcelona el 5 d'abril de 1373.

Castri Font rubei.

Nos Petrus etc. Viso tenore cuiusdam privilegii per nos vobis universitati et probis hominibus castri de Fonte Rubeo vicarie Villefranche Penitensis indulti cum carta nostra sigillo nostro pendenti munita cuius tenor talis est.

In Christo nomine. Noverint universi quod cum subscripta capitula fuerint formata et ordinata pro parte juratorum et proborum hominum castri de Fontrubia et nobi Petro Dei gratie Regi Aragone Valencie Maiorice Sardinie et Corsice comitique Barchinone Rossilionis et Certinania presentata et per nos seu in nostri presencia lecta que sunt continencie subsequentis.

Capítols fets e ordonats sobre la reemço ques deu fer del castell de Fontrubia situat en la vegueria de Vilafrancha de Penedes lo qual lo senyor rei haja venut mijançant carta de gracia an Bartholomeu de Vilafrancha per preu de LXI mille CC sous.

Primerament que los promens del dit castell desyants que aquell castell torn a ma e senyoria del dit senyor rei daran en amida de la dita reemço dels diners lurs propis tresdecim mille ducentos sous Barchinone. E ultra aço per haver los romanents quadraginta octo mille sous acompliment de tot lo dit preu faran venda de censal mort ço es de quatuor mille sous cascum any dels quals ells seran pagadors.

E que lo senyor rei per indemnitat dels dits promens faça les coses següents. Es assaber que lo dit senyor rey de fet meta entre mans als dits promens e lliure realment o als compradors dels dits quatre millia sous censals totes o sengles rendes censals agrers parts desplets aquestes cenes axi del senyor rey com del procurador esdeveniments provinents en lo dit castell axi de feus o de conses emphyteotiques com de e per exerari de la jurisdicció del dit castell faedor per lo batle daquell castell o altres qualsevol persones durant lo temps dins lo qual lo dit senyor rey trigara de pagar los LI mille sous davall escrits. Declarant que tots e quals se vol emoluments qui isquen o

pervenguen en aquell castell de penes terres bans calomes punicions o per altres quals se vol coses sien reebudes per lo dit batle e convertides en la reemço del dit censal e de les cenes de les quals devalles feta mencio segons que devall en lo present capitol e encara en lo segon largament es contengut e tots altres e sengles drets que lo senyor rey reebe e reebre deia e ha acostumat de reebre en lo dit castell e terme.

E de totes les dites coses los meta en corporal possessio o percepcio daquelles no embargara ells ols dits compradors tro que lo dit senyor Rey haia de fet pagats LI mille sous qui son preu del dit censal. Car los IIII mille sous se venen a raho de XIII mille per mil e los mil per XII mille ne contra aço fara ne atorgara alguna letra o previsio e si ho feyta vol ara per lavors que sia casa e vana e per no feta hauda.

E part aço per tal com les dites rendes censes e altres coses demunt dites no abastarien be a la pagua annual dels dits IIII mille sous met lo senyor rey als dits promens o compradors entre mans els assigna mil sous cascadun any sobre les cenes següents. Ço es Tarrega CCCC sous Sen Pere de Riudebirles cent sous Cubelles CCCC sous. E Çelma cent sous lo qual metiment o assignacio lo senyor rey los ffa sots la condicio següent. Es assaber que los dits promens dins espay de XVI anys primevinents haïen e sien tenguts de reebre los dits mil sous de cenes e tornar los al senyor rey franchs e quitis segons que huy los posseïex. E que aço los dits promens se haïen obligar. E com reemuts seran ho haïen a manifestar al Tresorer del dit senyor rey. E que los sindichs e jurats dels dits lochs qui fan los dits mil sous de cenes confessen prometen e juren que ells cascadun any en sos termens respondran de les dites cenes als dits promens de Fontrubia o compradors del dit censal los quals mil sous de cenes cascadun any reeba e culla lo sindich del dit castell qui faça sagrament e homenatge en poder del dit batle que ell daquells M sous cascadun any respondra als dits compradors.

Item que lo senyor rei cascadun trienni axi com per altres lochs reials de Cathalunya de semblant fet se acostuma de fer haia a crear batle sufficient aquell que semblant li sia en lo dit castell de Fontrubia lo qual batle en començament de son offici haia assegurat de tenir taula e de fer totes altres coses que officials reials segons constitucions de Cathalunya son tenguts de fer. E que aquell batle per nom dels dits promens culla e reeba cascadun any los censes rendes e altres coses demunt per lo senyor rey entre mans dells meses exceptades les dites cenes les quals reeba segons que dit es lo dit sindich al qual batle lo dit senyor rei do plen poder que ell en nom e per part dels dits promens puxa fermar per raho de senyoria en totes e sengles vendes e altres contractes quis faran o qui son fets e prevenguessen dins lo dit temps. Axi de coses feudals com emphiteotiques ques tenguen per lo dit senyor rey e fer sobre lo terç e luisme daquen pertanyent aquell pati que

viales li sia ab consentiment pero del dit sindich. E per tal com los dits promens fan la obligacio del dit censal lo dit batle se oblich a ells ab sagrament e homenatge faedor en poder del veguer de Vilafrancha per ell com assegurara de tenir taula que de VI en VI meses de les coses demunt dites respondra al dit sindich tro a la quantitat dels dits quatre mille sous censals. E del romanent lo dit batle fara deposit en una caxa de la qual tengua ell una clau e altre clau lo sindich del dit loch e aquell romanent quant que sia se convertesca en la reemço dels dits mil sous de les cenes.

Item com se sia trobat per compte levat per en Pere dez Vall regent la Tresoraria que les rendes censes e altres drets del dit castell ultra les dites cenes segons que en lo dit segon capitol demunt es contengut valien cascun anys ans que lo dit senyor rey aquell castell hagues venut al dit en Bartholomeu de Vilafrancha IIII mille sous per ço lo batle e cullidor qual que sera de les dites coses prometa e jur e faça homenatge e hoia sentencia de ver encara do bones fermances que fara ço que es contengut en lo capitol demunt prop escrit.

Item que lo dit senyor rey atorch als dits promens que ellis los dits XIII mille CC sous que en ajuda dela dita compra donen puxen haver e recobrar ensemps ab les messions fetes e faedores per ells per la dita reemço per via de imposicions o de reedelma o per vendes de censal mort o violari o per qual se vol altre manera. Axi empero que tota persona de qual que condicio o estament sia poblada dins lo dit castell e terme haia o sia tenguda de contribuir en qual que cosa de ques ordonara que sien hauts los dits XIII CC sous exceptat lo batle en cas que estrany sia ço es que no sia del terme del dit castell.

Item que lo dit senyor rey faça franchs los dits promens per deu anys primer vinents de tot servey do o prestech demanda o qualsevol exaccio e contribucio Reyai si donchs aytal contribucio en Corts generals o en altre manera per lo braç de les ciutats viles e lochs Reyals de contribucio dels quals lo dit castell sera com reemit sia feta no era.

Item que lo dit senyor rey lou aprou e confirm als dits promens totes e sengles franquees privilegis e usus e custums axi com tots temps daquells ells e lurs predecessors han usat.

Item que lo senyor rey faça privilegi als dits promens que lo dit castell e terme de Fontrubia sia unit e aiustat al Regne d Arago e Comdat de Barchinona e que per null temps dels dits Regne e comdat no puxa esser segregat o separat ans qual que sia Rey d Arago e comte de Barchinona sia directe senyor e maior del dit castell. E si per ventura lo dit senyor o son succeydor en los dits Regne e Comdat aquell castell en tot o en partida a cert temps e a

per tots temps del dits Regne e Comdat separava per via de donacio o constitucio de dot comanda infeudacio vendicio impignoracio cambi o concessio en emphyteosim o per manera de reenes o per qual sevol altre linatge de alienacio. E aço pensava o començava o acabava de fer que lo dit castell e terme ab jurisdiccio alta e baxa e tota directa senyoria alio fet pas en cascun dels dits cases per donacio e lo dit senyor Rey ara per lavors ne fa en la universitat e singulars del dit castell. E aquest privilegi sia bastant e aytal com los promens dela ciutat de Vich han dela ciutat de Vich.

Item que lo senyor Rey remeta graciosament als dits promens totes penes terces e crims exceptats morts en que aquella universitat e singulars daquela sien tenguts tro al dia dela dita reemço.

Item que tots los privilegis demunt dits ferm lou e aprou e jur lo senyor Duch.

Item que als dits promens sien lliurades totes e sengles cartes de privilegis e alts e totes letres que mester hauran de les dites coses axi en la scrivania del senyor Rey com del senyor Duch franques de tot dret de segell.

Ideo nos dicta capitula et unumquodque ipsorum et omnia pro eis contenta que plena vidimus et discussimus rata grata et firma habentes ea omnia et singula laudamus approbamus ratificamus et confirmamus ac juramus per Dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia corporaliter a nobis tacta ipsa omnia et singula tenere complere et servare et contra non facere vel venire aliquo jure causa vel ronem volentes et consentientes ac mandantes quod de predictis capitulis fiant carte seu privilegia iuxta qualitatem facti cum ea meliori et potiori efficacia qua fieri possint ad utilitatem dicte universitate et illorum quorum interest et intererit quotiens quando et prout per dictos hominibus castri de Fontrubia et illorum quorum interest et intererit fuerit requisitum. Et quod nichilominus sive alie carte seu privilegia fiant sive non presens carta capitulorum que nos firmamus et juravimus ac firmamus et juramus valeat et teneat ac habeat omne roboris firmitatem quam haberent singule carte ac singula privilegia que facta forent ac fieri possent ex singulis capitulis supradictis. Et hec dicimus volumus et consentimus ac promittimus in fide nostra Regia per nos et omnes successores nostros tenere et observare ac mandamus dicto nostro primogenito sub paterne benedictionis obtentu et aliis officialibus nostris et eorum locatenentibus sub ire et indignacionis nostre incurso quod omnia et singula supra contenta et declarata in dictis capitulis teneant firmiter et observari faciant inconcusse. Sid hec nos Bernardus Dornenge et Petrus Rossell syndici et procuratores universitatis hominum dicti castri de Fontrubia de quo syndicatu constat per instrumentum publicum actum quinta die augusti anno presenti et clausum per Nicholaum Comes regentem scribaniam dicti castri de Fontrubia predicta capitula in quantum

tangunt nos et dictam universitatem et singulares eiusdem firmamus et laudamus ac juramus in animas nostras et illorum quorum sumus sindicis et procuratoris per Dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia corporaliter a nobis tacta predicta omnia et singula attendere et complere sub nostrorum et dicte universitatis et singularium ipsorum obligatione bonorum.

Quos est actum Barchinonem secunda die augusti anno a Nativitate Domini M^o CCC^o septuagesimo. Regniue nostri dicti regis tricesimo quinto. P. Canet.

Sig(+)num Petri Dei gratia regis Aragonum Valencie Maiorice Sardinie et Corsice comitisque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Cui hec concedimus et firmamus atque juramus presens que instrumentum sigillo nostro appendicio communiri iubemus.

Sig(+)num Bernardi Domenge. Sig(+)num Petri Rossell sindicorum predictorum. Qui hec dictis nominibus firmamus et juramus.

Testes huius rei sunt in firmamento et juramento domini regis qui firmavit dicta secunda die augusti venerabilis in Christo pater Romeus divina Providencia episcopus Ilerdensis. Egregi viri Petrus comes Urgelli et vicecomes Aggerensis domicellus nepos et Johannes comes Impuriarum miles consanguineus domini regis. Raymundus de Villanova camerlingus et Bernardus Michaelis secretarius dicti domini regis. Et in firmamento et juramento dictorum sindicorum qui firmarunt duodecima die dicti mensis augusti Jacobus de Marginibus. Franciscus Ferrarii et Arnaldus Porta de domo dicti domino regis.

Sig(+)num Infantis Johannis dicti domini regis primogeniti ducis Gerunde et comitis Cervarie qui certificati ad plenum de predictis ea laudamus et firmamus presente ipso domino rege ac juramus per Dominum Deum et eius Sancta Quatuor Evangelia corporaliter a nobis tacta ipsa omnia et singula habere rata grata et firma tenere et observare et in aliquo non contrafacere vel venire aliqua rone.

Et mandamus huic instrumento et aliis inde confitendis quotquot sint aut fuerint meum sigillum appendicium interponi quam firmam facimus et hic inseri jussimus per Jacobum Conesa prothonotarium domini regis in civitate Barchinonem undecima die setembre dicto anno a Nativitate Domini M^o CCC^o septuagesimo presentibus testibus nobili Arnaldo de Erillo camerlingo domine regine milite et Francisco Ferrarii de domo dicti domini regis.

Sign(+)num mei Jacobi Conesa prothonotarii dicti domini regis eiusque auctoritate publici per totam terram et dominacionem eiusdem qui de ipsius domini regis mandato hec scribi feci et clausi. Et corrigitur in XLIII^a linea sumus et in prima linea signi domini infantis ubi dicitur infantis Johannis.

Attento in super quod pretextu necis perpetrare nuper in personam Bernardi Domenge de termino dicti castri officium scriptoris curie nostre ipsius castri tunc exercentis infra terminos castri eiusdem et pretextu etiam diversorum aliorum criminum et delictorum que dicebantur fuisse per nonnullos perpetrata et commissa perperam in eodem castro et in terminis suis nobilis Berengarius de Apilia miles gerens vices Gubernatoris in Cathalonia de speciali mandato nostro accessit personaliter una cum assessore scriptore ac fiscali nostre Curie ad dictum castrum et eius terminos et ibidem certas punitiones condemnationes et compositiones pecuniarias fecit. Et cum inter fidelem consiliarium et thesaurarium nostrum Petrum de Vallo pro parte nostre Curie et vos juratos et probos homines dicti castri nomine dicte universitatis seu síndicos eiusdem pro parte sua contenderetur adinuicem super pecunia que ex dictis condemnationibus punitionibus ac compositionibus pervenerat eo videlicet quia vos dicti iurati ac probi homines seu síndici predicti affirmabatis pecuniam ipsam pertinere vobis nomine dicte universitatis rationem dicti privilegii et contentum in eo dicto nostro thesaurario contrarium dicente sollicit quod ipsa pecunia ad dictam nostram Curiam pertinebat pro eo inter alia quod esdevenimenta proveniencia in dicto castro pro exercicio jurisdictionis ipsius castri faciendo in eodem castro et eius terminis per Gubernatorem Cathalonie vel eius vices gerentem non cadunt vel comprehenduntur aliquatur in dicto privilegio seu in contentis in ipso presertim quia Gubernator Cathalonie ac eius vices gerens ex antiquo usu dicti officii Gubernationis et etiam ex pacto habent et habere consueverunt ac recipere saltem medietatem quorumcumque esdevenimentorum proveniencium ex quibusvis negociis que ipsi faciant seu in quibus interveniant de nostro mandato speciali prout in promissis fecit nobilis antedictus. Uterius quia in et pro factis in quibus interveniat Gubernator Cathalonie seu eius vices gerens diversimo de fuit et fieri habent necessario longe maiores sumptus et expense quad si alius minor officialis noster interveniret in eisdem factis. Tandem vero quia pro parte vestri dictorum et proborum hominum dicti castri ac sindicorum fuit nobis humilem supplicatum ut preinsertum privilegium et contenta in ipso declarare et cum ipsa declaratione confirmare de regia benignitate solita dignaremur. Pacto tenore presentis carte nostre perpetuo valiture predictis privilegium et contenta in eo quo ad dictum debium et contencionem sic ducimus declarandum videlicet de cetero intelligatur et servetur quod omnia et singula esdevenimenta proveniencia in dicto castro et eius terminis ex quocumque exercicio jurisdictionis ipsius castri faciendo in eodem castro et terminis suis tam per baiulum Regium ipsius castri quad etiam per nos aut per inclitum magnificum infantem Johannem primogenitum nostrum carissimum ac Regnorum et terrarum nostrarum generalem Gubernatorem nostrum vel eius vices gerentem in Catalonia seu per alios quosvis oficiales nostros vel eiusdem primogeniti nostri aut per quasvis alias personas durante tempore infra quod nos tardabimus solvere quinquaginta unum millem solidum Barchinonem quos solvere tenemur in et pro re-

dempciones que facta fuit de dicto castro quod per nos venditum fuerat Bartholomeo de Villafrancha militi et suis perpetuo certe maiori precio instrumento gracie interveniente prout continetur laciis in preinserto privilegio fuit vestri dicte universitatis et proborum hominum dicti castri convertenda per baiulum regium ipsius castri in ex oneracione redempcione et luicione censualis mortui quatuor mille solidum Barchinonem venditi per vos universitatem et probos homines ac syndicos predictos in et pro redempcione facta de dicto castro ut prefertur laudantes nichilominus approbantes ratificantes ac etiam de certa sciencia et consulte confirmantes preinsertum privilegium et omnia et singula contenta in eo et dictam etiam eius declaracionem prout melius et plenius superius noscitur contineri. Mandantes per hanc eandem dicto primigenito ac generali Gubernatori nostro et universis et singulis officialibus nostris et successorum nostrorum vel eorum locatenentibus presentibus et futuris quatenus huiusmodi nostram confirmacionem et etiam declaracionem et omnia et singula in eis contenta firma habeant perpetuo et observent et contra predicta seu aliquod predictorum non veniant seu aliquem contravenire permittant quavis ronem vel causa. In cuius rei testimonium hanc fierissimus nostre magestatis sigillo appendicio comunitam.

Datum Barchinonem quinta die aprilis anno a Nativitate Domini M^o CCC^o LXX° tercio. Regnique nostri XXX° VII°.

Signum (espai en blanc) Petri Dei gratia regis Aragonum etc.

Testes sunt Romeus Ilerdensis episcopus. Nobilis Bernardus de Sono maiordomus. Petrus Terracone archiepiscopus. Johannes comes Impuriis et Dalmacius de Muro militis.

Sig(+)num mei Ferrarii Gilaberti dicti domini regis scriptoris qui de ipsius domini regis mandato hec scribi feci et clausi.